

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

XXI МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
“ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ - 2024: СТРАТЕГІЇ КРАЇН
ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В ГЕОПОЛІТИЧНОМУ
ПРОСТОРІ”

КРУГЛИЙ СТІЛ

“АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СУКУПНІСТЬ
ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ТА ПРАВОВИХ НОРМ УЧАСНИКІВ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ “

*за проектом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standarts as a
Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS*

20 червня 2024 р.
м. Миколаїв, Україна

Ольвійський форум – 2024 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі : XXI міжнар. наук. конф 20 черв. 2024 р., м. Миколаїв. Академічна добросесність як сукупність етичних принципів та правових норм учасників освітнього процесу : круглий стіл : тези / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили, Україна. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2024. – 90 с.

Мета круглого столу:

Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності; усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя.

Партнери круглого столу

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Формат круглого столу: змішаний (офлайн/онлайн)

Організатори та координатори круглого столу:

Валецька Оксана Валеріївна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Ткаля Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Каплій Олена Володимирівна - кандидатка юридичних наук, доцент, доцентка кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Вігальна промова:

Валецька Оксана Валеріївна – *координатор проекту* ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS; к.ю.н., доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права ЧНУ ім. Петра Могили.

Січко Дмитро Сергійович – к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили, Миколаїв.

Котова Любов Вячеславна - к.ю.н., професор, в.о. зав. кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, Київ.

Ольга Колодочка, Головний уповноважений з антикорупційної діяльності Служби відновлення Київської області.

Панельна дискусія:

Модератор: Ткаля Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

**XXI МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ОЛЬВІЙСЬКИЙ ФОРУМ – 2024: СТРАТЕГІЇ КРАЇН
ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В
ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ»**

КРУГЛИЙ СТИЛ

**«АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК
СУКУПНІСТЬ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ТА
ПРАВОВИХ НОРМ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ»**

ТЕЗИ

*За проектом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standarts as a
Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS*

**20 червня 2024 р.
м. Миколаїв, Україна**

Колодочка О.,
Головний уповноважений з антикорупційної діяльності
Служби відновлення Київської області,
Курілець О.,
Радник Голови Агентства відновлення
та розвитку інфраструктури України.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ САНКЦІЙНОГО КОМПЛІАНСУ В УКРАЇНІ

Питання санкційного комплаєнсу як і питання формування санкційного законодавства та практики його застосування знаходяться на етапі свого формування в Україні. Не дивлячись на те, що Закон України «Про санкції» (далі-Закон) діє з 14 серпня 2014 року, активно використовувати даний інструмент почали з початку повномасштабного вторгнення ворога до України.

Стаття 1 Закону встановлює, що з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства та держави можуть застосовуватися спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) [1]. Загалом види санкцій визначені статтею 4 вищезгаданого Закону. Міжнародна практика, зокрема практика ЄС, визначає такі види санкцій як економічні санкції, міжнародні санкції, ембарго та дипломатичні санкції.

Як вже було зазначено, наразі санкційне законодавство України перебуває у процесі становлення і узагальнивши практику можна виділити такі основні проблемні аспекти як:

По-перше відсутність визначених критеріїв та механізму накладення санкцій, дані рішення носять дискреційний характер.

За встановленим правилом пропозиції щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій виносяться на розгляд Ради національної безпеки та оборони України Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Службою безпеки України. Рішення щодо застосування, скасування та внесення змін до санкцій щодо іноземної держави або невизначеного кола осіб певного виду діяльності (секторальні санкції), приймається Радою національної безпеки та оборони України, вводиться в дію указом Президента України.

По-друге відсутність чітких критеріїв та механізму зняття санкцій. Наразі процес зняття санкцій прописаний у Законі і також носить дискреційний характер і не є чітким.

По-третє відсутність органу який би контролював накладення санкцій, надавав роз'яснення щодо механізмів накладення санкцій, регулювання санкційної діяльності, узагальнення практики, тощо.

І по - четверте відсутня чітка відповідальність.

Загалом основною метою санкцій є обмеження можливості вчиняти певні дії, як то фінансування війни, розповсюдження зброї, тощо.

Та другою метою є виправлення суб'єкта до якого були застосовані санкції, і саме тут є важливим визначення моменту зняття санкцій та механізму доведення даного факту, що без застосування чіткого і прозорого механізму може призвести до формування ряду корупційних чинників.

Варто відмітити, що Україною активно використовувався такий інструмент як «Naming and Shaming» Це форма публічної ганьби, яка використовується для того, щоб згуртувати громадську думку проти певних видів поведінки або організацій і, в свою чергу, перешкоджати їм. Ця практика зустрічається як на національному, так і на міжнародному рівнях, де метод «Naming and Shaming» часто використовується для викриття недобросовісної ділової практики або порушень прав людини [2].

Зазначений метод використовується до осіб чи компаній-порушників (з метою присоромити їх) і як інструмент державної політики, покликаний сприяти дотриманню правових зобов'язань або обов'язку виправити шкоду, заподіяну вчиненням неправомірних дій.

Дослідження досвіду використання методу «Naming and Shaming», зокрема щодо впливу громадськості на державні рішення можна ознайомитись у статті Дастіна Тінглі та Майкла Томза «The Effects of Naming and Shaming on Public Support for Compliance with International Agreements: An Experimental Analysis of the Paris Agreement» [3].

Як вже було зазначено, наразі відбувається становлення санкційного законодавства в Україні, розвиток практики, як судової так і юридичної, так і практики комплаєнсу. Тому варто відмітити, що на сьогодні регулювання даного інституту відбувається у «ручному режимі», що може призвести до певних негативних наслідків.

Показовим є кейс Крюківського вагонобудівний заводу, адже санкції були накладені цілком резонно, однак постраждалими від цього рішення є треті сторони. Зазначене підприємство є містоутворюючим і виникає ситуація коли санкції накладено, однак постраждали більше 6 тисяч працівників заводу та членів їх сімей.

Проблематикою у даному випадку виступає той факт, що наразі неможливо швидко переглянути застосування санкцій. Тому сьогодні одним із основних інструментів мінімізації ризиків є запровадження і реалізація внутрішнього санкційного комплаєнсу у організації, зокрема щодо перевірки контрагентів, внутрішнього аудиту господарської діяльності, тощо.

Важливо відмітити, що при великих ланках постачання чи виробництва продукту чи надання послуг, подекуди задіяні десятки а іноді і сотні компаній. В цьому випадку перевірка даних організацій покладається на комплаєнс та/або юристів організації.

На нашу думку, необхідно працювати превентивно, адже процес оскарження досить довгий і результат не є очевидним.

Звертаючись до міжнародного досвіду, зокрема США та Великої Британії, як лідерів з запровадження санкцій, варто відмітити, що Британське Управління з регулювання діяльності соліситорів (SRA) випустило новий гайд з питань санкційного комплаєнсу, який покликаний допомогти компаніям правильно виявляти й оцінювати санкційні ризики, що виникають у їхній діяльності.

У тексті даного посібника зазначено, що санкційні ризики зазвичай стосувалися лише невеликої кількості компаній, які ведуть бізнес із клієнтами з підсанкційних юрисдикцій. Режим санкцій стрімко розширювався після вторгнення в Україну в лютому 2022 року як за обсягом, так і за масштабом, і у зв'язку зі зміною ситуації компанії вже не можуть дозволити собі безтурботно вважати, що чинні санкції не несуть ризику для їхньої діяльності.

Порушення санкцій, навіть якщо воно було ненавмисним, може спричинити серйозні фінансові, репутаційні та потенційно регуляторні наслідки для організації.

Також варто звернути увагу на те, що OFAC (Управління з контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США) опублікувало, у 2019 році «Рамку дотримання зобов'язань щодо комплаєнсу». Цей документ описує основні елементи ефективної системи комплаєнсу та визначає 10 найважливіших «основних причин» порушень, серед яких варто відмітити такі як помилки, пов'язані з фільтрами перевірки санкцій, відсутність належної перевірки клієнтів/замовників, децентралізовані функції комплаєнсу та непослідовне застосування системи комплаєнс.

Важливим аспектом, на нашу думку це здійснення перевірки та запровадження діяльності санкційного комплаєнсу з дотриманням принципу добросовісності. Дуже цікавим з цієї точки зору є рішення у справі №910/2529/22 від 21.06.2023. Одним із аспектів даного кейсу є

дотримання принципу добросовісності дій нотаріуса з тієї точки зору, що нотаріус повинен був перевірити чи не були дії з поділу майна подружжя, способом уникнення санкцій.

Як висновок, хочемо зазначити, що наразі перед нами стоїть завдання дослідження міжнародного досвіду, як судового так і позасудового задля формування усталеної практики в Україні. Ми всі з вами стоїмо на порозі фундаментальних звершень у сфері санкційного комплаєнсу, розбудови даного інституту, запровадження нових механізмів і способів регулювання.

Список використаних джерел:

1. Про санкції. Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 24.04.2024).

2. Rousseau, Elise (2018-11-01).// Power, Mechanisms, and Denunciations: Understanding Compliance with Human Rights in International Relations". Political Studies Review. 16 (4). С. 318–330.

3. Dustin Tingley, Michael Tomz. The Effects of Naming and Shaming on Public Support for Compliance with International Agreements: An Experimental Analysis of the Paris Agreement // International Organization , Volume 76 , Issue 2 , Spring 2022 , С. 445 – 468 URL <https://www.cambridge.org/core/journals/international-organization/article/abs/effects-of-naming-and-shaming-on-public-support-for-compliance-with-international-agreements-an-experimental-analysis-of-the-paris-agreement/206D9592C64D815D5303C47AE0F545C6#article> (дата звернення: 24.04.2024).

4. Гайд з питань санкційного комплаєнсу URL: <https://www.sra.org.uk/solicitors/guidance/sanctions-regime-firm-wide-risk-assessments/>(дата звернення: 24.04.2024).

5. Постанова Верховного суду України у справі №910/2529/22 від 21.06.2023 URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/112369853?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=j103 (дата звернення: 24.04.2024).

Котова Л. В.,

к.ю.н., в.о. зав. кафедри правознавства
СНУ ім. В. Даля (Київ, Україна),

Петросян К. Є.,

здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Право, СНУ ім. В. Даля (Київ, Україна).

ЩОДО ДЕЯКИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПРОТИДІЇ ТА ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

В Україні, як і у багатьох інших державах світу, корупція є одним з найбільш небезпечних і складних явищ. Сам термін “корупція” походить від латинського “corruptere”, що означає “псувати”. На сьогодні існує понад сотня різновидів визначення поняття корупції. Світовий банк, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Міжнародні неурядові організації Transparency International та U4 Auni-Corruption resource розглядають це поняття через зловживання державною посадою з метою приватної вигоди [1].

В чинному законодавстві України цей термін знайшов відображення у статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» як використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших, аби одержати неправомірну вигоду для себе чи інших осіб, а також зворотний процес надання неправомірної вигоди [2].

Корупція є глобальним поняттям, що впливає на всі сфери життя, оскільки вона не обмежується виключно державними інституціями, а може мати місце у будь-якому середовищі і нести за собою загрозливий та небезпечний характер. Саме тому функціонування та розвиток цивілізованої держави передбачає як боротьбу з цим явищем, так і запобігання йому через дієві інструменти протидії корупції.

Варто зазначити, що питання запобігання корупції в Україні та розбудови доброчесності є ключовим в напрямку членства України в ЄС і вступу в НАТО, від чого без перебільшення залежить майбутнє нашої держави і українського суспільства в цілому. Відповідно до даних Transparency International Ukraine, за 2023 рік Україна отримала 36 зі 100 балів в Індексі сприйняття корупції, додавши 3 бали і зайнявши 104 позицію поміж 180 країн. Зростання України на 3 бали - один із найкращих результатів за минулий рік у світі. Всього за

останні 10 років Україна додала 11 балів, що становить найбільший приріст серед країн, які зараз мають статус кандидата до ЄС [3].

Водночас аналіз міжнародних рейтингів (у тому числі, рейтингу «Індекс сприйняття корупції» - Corruption Perceptions Index (далі - CPI)) свідчить, що країни з розвинутою економікою мають значно нижчий рівень корупції, порівняно з країнами, де економічний розвиток менш виражений. Міжнародні експерти наголошують, що досягнення цього результату не обмежується лише впровадженням обов'язкових правових норм та суворої кримінальної відповідальності за корупційні діяння. Необхідними є застосування заходів для запобігання корупції, зокрема, створення умов, які ускладнюють можливість розвитку корупційних схем на всіх рівнях.

Дослідження міжнародного досвіду в сфері запобігання та протидії корупції залишається актуальним для нашої держави, з огляду на необхідність удосконалення внутрішніх механізмів боротьби з корупцією та зниження її рівня в Україні. Особливу увагу у процесі діяльності публічної влади в питанні протидії та запобіганні корупції в Україні заслуговують електронні інструменти, впровадження і активне використання яких свідчить про мінімізацію проявів антикорупційних правопорушень.

В Україні існують антикорупційне законодавство та антикорупційні державні органи, впроваджена реформа децентралізації та чимало різних інструментів електронного урядування тощо, які спрямовані на подолання цього «негативного» явища. Водночас, аналізуючи антикорупційну стратегію України можна констатувати, що вона майже ідентична іншим стратегіям більш успішних закордонних країн. Однак, Індекс сприйняття корупції в Україні показує, що проблеми досі існують, а тому необхідно і надалі впроваджувати інструменти запобігання цьому явищу.

Будучи свідомою до цих викликів, Україна розпочала проведення системних реформ, у тому числі спрямованих на боротьбу з поширенням корупції в країні, яка ще залишається структурною проблемою та складною системною аномалією в державному апараті. Також наша Держава продовжує роботу над виконанням завдання щодо реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що почала реалізовуватися з 2014 р. та проводиться за принципом децентралізації владних повноважень, від ефективності якої залежать якісні зміни у всіх сферах життєдіяльності.

В листопаді 2023 року Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури презентувало Дорожню карту реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. В

презентації зазначається, що завершальним етапом реформи має стати закріплення досягнень децентралізації в Основному законі [4]. Підтримуємо позицію вчених в аспекті можливості сприяння децентралізації зменшенню рівня корупції [5], [6]. Важливо відзначити, що в економічній системі з меншою кількістю корупційних проявів, децентралізація може сприяти створенню сприятливого середовища для динамічного економічного зростання.

За висловом А. Волошенка та Т. Ковальчук, «системну корупцію неможливо подолати виключно шляхом застосування суворих санкцій та покарань. Рівнозначною важливістю виявляється активна законодавча та профілактична діяльність у цьому напрямку. Нові антикорупційні структури, створені останнім часом, часто не зосереджують свою увагу на викориненні корупції в коренях, а в кращому випадку обмежуються боротьбою з її наслідками в країні» [7].

Отже, для успішної боротьби з системною корупцією необхідним є гармонійне поєднання превентивних заходів та ефективних методів подолання цього явища на основі впровадження антикорупційних регуляторів і технологій в країні. Це варто забезпечити відповідно до законодавчо встановлених норм і правил, щоб не залишати місце для корупційних маніпуляцій та пріоритетів.

Як слушно зауважив спецпосланник Німеччини з питань реформ в Україні - «децентралізовані країни мають менше корупції на місцях» [8]. Децентралізація залишається важливою реформою в Україні і має великий потенціал задля зменшення рівня корупції в країні, оскільки передбачає делегування певних функцій та повноважень з центрального рівня влади на місцевий рівень, що в свою чергу забезпечує більшу автономію місцевих органів влади у вирішенні питань, які стосуються їхнього територіального господарства.

На наш погляд, Україна в цьому аспекті рухається у правильному напрямку, проте, для того, щоб цей процес був більш ефективним та результативним, потрібні певні шляхи, які допоможуть підняти країну в рейтингу СРІ. Одним з таких інструментів ви вбачаємо діджиталізовані інструмента боротьби з корупцією. Як справедливо зазначає Карлос Сантісо, «саме діджиталізація може зруйнувати корупцію, зменшити свободу дій, збільшити прозорість і забезпечити відповідність за рахунок дематеріалізації послуг та обмежень людської взаємодії» [9].

Згідно з обраною країною концепцією діджиталізації, на нашу думку, потрібно продовжити процес оновлення та розширення можливостей застосунку «Дія» з метою систематизації в одному

застосунку усіх існуючих в Україні послуг, що є завданням Міністерства цифрової трансформації України. Спираючись на зарубіжний досвід впровадження та розвитку електронного урядування, в застосунок «Дія» в найближчій перспективі можна додати: 1) Е-декларування за спрощеною процедурою; 2) Е-петиції, в тому числі шляхом приєднання до застосунку можливості створення та голосування за певні електронні петиції як на державному, так і на місцевому рівнях; 3) Е-голосування, застосування якого може бути одним із найбільш дієвих механізмів боротьби з політичною корупцією. За словами політолога Андрія Кучера, «технології диктують нові тенденції», а тому «ми маємо визначитися, як бути далі - стояти на місці чи приймати виклики часу і рухатися за світовими тенденціями». «Електронне голосування «помножить на нуль» підкуп виборців. Крім того, перехід до е-виборів дозволить пришвидшити підрахунок голосів та зменшить персонал, необхідний для організації виборчого процесу. Варто підкреслити, що це також нові можливості для громадян, яким складно добиратися до виборчих дільниць, в тому числі для тих, які проживають у віддалених місцевостях, за кордоном або ж на окупованих територіях.

Волевиявлення через інтернет - доволі поширена практика у світі. Її запровадили у США, Канаді, Естонії, Вірменії, Австралії та інших країнах. Щоправда, така форма волевиявлення стосується не обов'язкових голосувань (петицій, плебісцитів, опитувань щодо реалізації місцевих ініціатив) або ж окремих категорій людей. Станом на сьогодні Естонія залишається єдиною державою у світі, в якій парламент обирають на онлайн-виборах. При цьому в країні зберегли і традиційний спосіб голосування (у 2019 році на виборах в Естонії через інтернет проголосували 44 % виборців) [10].

Вважаємо, що застосунок «Дія» має стати єдиною системою для отримання всіх послуг та видів документів, про що свідчить також факт появи в ньому дедалі більш нових опцій, як то документи про освіту. Також необхідною є широка доступність застосунку (не тільки на смартфонах, але й за окремою програмою на стаціонарних комп'ютерах та ноутбуках), що допоможе більше розгалузити його використання.

Одночасно нам слід поступово відходити від практики створення різноманіття сайтів, які відповідають за отримання тієї чи іншої послуги. Адже успіх у майбутньому буде полягати не у спробі створити нові сайти для тих чи інших державних структур, а в можливості ліквідувати старі із переходом в цифровий застосунок «Дія». Наведені обставини дадуть змогу викоринити в державі

бюрократичні процеси, які поряд із людським фактором породжують корупційні ризики.

Варто акцентувати увагу на тому, що в Україні досі немає спеціального законодавчого акта, який регламентував би діяльність електронних застосунків. В основу прийняття такого нормативно-правового акта необхідно покласти стратегію щодо необхідності створення єдиної електронної системи урядування, що забезпечить ефективне адміністрування в органах публічної влади, легкий і швидкий доступ до даних, простий обмін інформацією між органами влади і громадянами, що також підвищить рівень життя громадян через успішну цифровізацію різних сфер життя людини.

Ще однією складовою успішного процесу запобігання корупції, вважаємо інформаційну складову. На нашу думку, український уряд має докласти багато зусиль, щоб якомога більше громадян нашої країни розумілися у питанні запобігання, виявлення та протидії корупції, в тому числі через спектр можливостей їх участі в реалізації антикорупційної політики. Для досягнення поставленої задачі потрібно проводити просвітницькі заходи з антикорупційного виховання серед громадян України. При цьому, значну увагу треба приділяти антикорупційному вихованню та навчанню, в чому слушною є досвід Литви. Так, протидія корупції як академічна дисципліна – явище достатньо нове в Литовській Республіці. Однак в деяких університетах та інститутах Литви існують освітні програми, в які включено викладання антикорупційних навичок і методик. Найчастіше вони включені в дисципліни з професійної етики і складаються з теоретичного курсу, аналізу етичного кодексу держслужбовців та інших суміжних факторів. Такі академічні дисципліни присутні в програмах бакалаврату та магістратури з державного управління на юридичному факультеті Вільнюського університету, в Каунаському технологічному університеті, в Литовської військової академії. Як наслідок, центр Сучасної дидактики в тісній співпраці зі Спеціальною слідчою службою та Міністерством освіти і науки Литовської Республіки здійснили ряд антикорупційних проектів: «Освіта проти корупції», «Попередження корупції за допомогою освіти, інформації і розвитку самосвідомості», «Розвиток підвищення кваліфікації в області програм антикорупційної освіти». В результаті цих проектів були розроблені програми додаткової освіти для середніх шкіл, програми і курси для антикорупційної освіти в університетах, програми підвищення кваліфікації для вчителів, створені команди тренерів, відповідальних за поширення ідей проекту [11].

Таким чином, вважаємо, що використання власного позитивного досвіду запобігання корупції, а також найкращого досвіду країн-партнерів допоможе вдосконалити антикорупційну стратегію в нашій державі і прийняти необхідну законодавчу базу, яка б, зокрема впорядкувала використання діджиталізованих інструментів. Натомість, для запровадження ефективної системи електронного урядування у державі повинні бути створені необхідна інфраструктура, розвинена політика підтримки інновацій і розвитку систем зв'язку, включаючи швидкісний Інтернет, а також прийнято відповідне нормативне законодавство. Якість електронного урядування залежить від певних факторів, включаючи цифрове законодавство, ефективну інформацію і цифрову політику, доступ користувачів до системи електронного уряду, а також їх мотивація та рівень освіти.

Запропоновані пропозиції щодо удосконалення діджиталізованих інструментів та законодавства в Україні, як засобу запобігання корупції в публічній владі, є ефективними і результативними, з огляду на те, що саме вони зможуть сформувати потужне громадянське суспільство, правову, соціальну та прозору державу. Всі ці завдання ми зможемо більш ефективно реалізувати після Перемоги нашої Держави над РФ, включивши їх до програми повоєнного відновлення України.

Список використаної літератури:

1. Офіс доброчесності НАЗК. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/ponyattya-koruptsiyi>.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top>.
3. Що таке корупція і якою вона буває? URL : <https://lisproekt.gov.ua/zapobigannja-korupciji/subjektam-deklaruvannja-vo-ukrderzhlisproekt/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje/shcho-take-korupcija-ta-jakoju-vona-buvaje>.
4. Дорожня карта децентралізації: реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/17406> (дата звернення 11.04.2024).
5. Arian G. Fiscal decentralization: A remedy for corruption? // International Tax and Public Finance 11, 2004. pp. 175-195.
6. Fisman R., Gatti R. Decentralization and corruption: Evidence across countries. Journal of Public Economics 83. 2002. p. 325-345.
7. Волошенко А., Ковальчук Т. Системна корупція: основні різновиди та державні імперативи запобігання і протидії. Банківська справа. 2018. № 3. С. 49-59.

8. Децентралізовані країни мають менше корупції на місцях - спецпослання Німеччини з питань реформ в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/10765>. (дата звернення 11.04.2024).

9. Carlos Santiso. Digitalisation as an anti-corruption strategy: what are the integrity dividends of going digital? URL: <https://oecd-development-matters.org/2021/08/04/digitalisation-as-an-anti-corruption-strategy-what-are-the-integrity-dividends-of-going-digital/#:~:text=Digitalisation%20can%20disrupt%20corruption%20by,and%20data%20savvy%20civil%20society> (дата звернення: 11.04.2024).

10. Новини Live. Електронні вибори в Україні: рух у майбутнє чи спосіб для фальсифікацій? Веб сайт. URL: <https://novyny.live/politics/elektronnye-vybory-v-ukraine-dvizhenie-v-budushchee-ili-sposob-dlia-falsifikatsii-38899.html> (дата звернення 11.04.2024).

11. Інформаційно-дослідницький центр Верховної Ради України. Законодавче регулювання впровадження антикорупційної освіти в окремих країнах світу. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XCKW.pdf (дата звернення 11.04.2024).

УДК: 378

Добровольська О. Ю.,

здобувачка вищої освіти II курсу,

ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Ткаля О. В.,

к.ю.н, доцент,

завідувач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ФУНДАМЕНТ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Академічна доброчесність є невід'ємною складовою якісної освітньої та наукової діяльності, що сприяє формуванню високих етичних стандартів серед науково-педагогічних працівників і здобувачів освіти. В умовах приєднання української системи вищої освіти до європейського освітнього середовища питання формування академічної доброчесності набуває особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень вітчизняних науковців демонструє зростаючий інтерес до проблематики академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі за останні роки. У контексті визначення підходів до розуміння сутності академічної доброчесності було використано праці таких дослідників, як Бернацький О., Дегтярьова І., Зінченко В., Сопова Д., Тицька Я., Хмарський В. та інших, а також положення Закону України "Про освіту" від 05.09.2017 (Редакція від 24.03.2024).

Поняття "академічна доброчесність" походить від поєднання двох термінів: "академічна" (academic), що стосується сфери освіти та науки, і "доброчесність" (integrity), яке перекладається як чесність, порядність, моральна неупередженість та цілісність [1, с. 52].

Законодавчо визначено поняття академічної доброчесності у статті 42 Закону України "Про освіту", а саме академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів і встановлених законом правил, якими повинні керуватися всі учасники освітнього процесу - здобувачі освіти, педагогічні та наукові працівники. Метою дотримання академічної доброчесності є забезпечення довіри до результатів навчання, наукових та творчих здобутків [2]. Крім того, ідентичне визначення зазначено в статті 1 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 (Редакція від 24.03.2024). Питання недоброчесності, пов'язані з проблемою плагіату в наукових текстах, регулюються нормами Закону України "Про авторське право і суміжні права" від 23.12.1993 (Редакція від 01.01.2023). Водночас, нормативною базою для забезпечення доброчесної поведінки в академічному середовищі кожного окремого закладу вищої освіти є внутрішні документи, які колегіально затверджуються в цьому закладі. Зокрема, кодекси честі (кодекси академічної доброчесності) університетів або положення про дотримання принципів академічної доброчесності у відповідному ЗВО визначають правила та норми доброчесної поведінки для академічної спільноти конкретного навчального закладу.

Міжнародний центр академічної доброчесності розглядає академічну доброчесність як неухильне дотримання п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності. Ці п'ять принципів становлять міцну основу академічного середовища та освітніх установ. Без них будь-яка діяльність викладачів, студентів чи дослідників у межах їхньої компетенції втрачає свою цінність, а ефективність ставиться під сумнів. Лише коли ці ключові цінності академічної доброчесності

реалізуються на практиці, освіта та наука можуть повноцінно виконувати своє призначення.

Чесність є фундаментальною цінністю, на якій ґрунтуються викладання, навчання, дослідницька робота та будь-яка інша академічна діяльність. Вона є необхідною передумовою для реалізації довіри, справедливості, поваги та відповідальності в академічному середовищі. Надзвичайно важливо, щоб принципи та процедури, які регулюють діяльність академічної спільноти, чітко демонстрували неприпустимість таких проявів нечесної поведінки, як фабрикація даних, обман, списування, шахрайство чи інші форми нечесності.

Коли чесність міцно вкорінюється як ключова цінність в академічному середовищі, це створює підґрунтя для розвитку довіри. Довіра формується поступово, з плином часу та на основі конкретних дій, а не лише слів. Вона відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки саме довіра дозволяє представникам поза межами академічної спільноти визнавати цінність і значущість наукових досліджень, освітнього процесу та отриманих наукових ступенів. Атмосфера взаємної довіри в академічних колах сприяє співпраці, створюючи середовище, де учасники діють чесно і справедливо один з одним.

Щодо принципу справедливості, то він ґрунтується на таких важливих складових, як прозорість та чіткі й обґрунтовані очікування. Справедливим є також належне та неупереджене реагування на прояви нечесної поведінки чи порушення норм академічної доброчесності. В освітньому процесі справедливе, відповідне та об'єктивне оцінювання відіграє ключову роль, адже саме справедливість дозволяє встановити довірчі відносини між викладачами та студентами. Таким чином, дотримання принципів справедливості, включно з чесними та передбачуваними процедурами, прозорістю вимог і критеріїв, а також неупередженим ставленням, є необхідною умовою для створення атмосфери довіри в академічному середовищі.

Повага в академічному середовищі має бути взаємною та передбачає демонстрацію поваги як до себе, так і до інших. Поважати інших - це цінувати різноманітність поглядів та розуміти, що власні ідеї часто потрібно піддавати сумніву, спростовувати, перевіряти та вдосконалювати. Студенти виявляють повагу, коли вони цінують можливість здобувати нові знання, активно залучаються до навчального процесу, беруть участь в обговореннях, вислуховують думки інших та докладають максимум зусиль для досягнення успіху. Груба чи принизлива поведінка руйнує атмосферу взаємної поваги. Викладачі демонструють повагу, коли сприймають ідеї студентів серйозно, визнають їх як особистостей, допомагають розвивати ці ідеї,

надають повноцінні та об'єктивні відгуки на їхні роботи, цінують їхні погляди та прагнення.

Відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності покладається як на кожного окремого члена академічного середовища, так і на всю спільноту в цілому. Кожен студент, викладач, науковець несе персональну відповідальність за неухильне слідування нормам доброчесності під час навчання, викладацької діяльності та проведення наукових досліджень [3, с. 20].

Можна зробити висновок, що принципи академічної доброчесності є підґрунтям для якісної освіти, генерації нових знань, формування довіри суспільства до академічного середовища, ефективної співпраці та виховання гідних майбутніх професіоналів і лідерів. Саме тому їх дотримання має критичне значення.

Питання забезпечення академічної доброчесності актуальне не тільки для українського суспільства, а й для багатьох інших країн світу. Саме тому цій проблематиці необхідно приділяти більше уваги. Відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності покладається на всіх учасників освітнього процесу. Здобувачі вищої освіти зобов'язані чесно виконувати навчальні завдання, поважати авторські права та уникати будь-яких форм обману чи фальсифікації даних. Науково-педагогічні працівники повинні бути взірцем академічної доброчесності, демонструючи високі етичні стандарти у своїй професійній діяльності та навчаючи студентів цим принципам.

На основі аналізу практик впровадження програм академічної доброчесності в освітніх установах, Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) сформулював рекомендації щодо створення сприятливих умов для дотримання принципів академічної доброчесності в академічному середовищі (Основні цінності академічної доброчесності):

1) розробити та впроваджувати чіткі, справедливі правила, стандарти і процедури забезпечення академічної доброчесності, які будуть зрозумілими та можливими для послідовної реалізації;

2) сприяти поширенню конкретних заходів із формування академічної доброчесності в усіх сферах освітньої діяльності. Просвітницька робота має включати обговорення ключових цінностей та зв'язку академічної доброчесності із загальними етичними питаннями;

3) інформувати всіх членів академічної спільноти про стандарти академічної доброчесності, щоб вони сприймалися як невід'ємна частина освітнього процесу в закладі;

4) послідовно та прозоро здійснювати діяльність, передбачену нормативно-правовими актами закладу освіти. Підтримувати тих, хто дотримується певних стандартів і правил;

5) розробляти, уточнювати і впроваджувати об'єктивні та прозорі системи контролю за порушеннями академічної доброчесності;

6) запроваджувати сучасні розробки у сфері технологічних та освітніх практик, що дасть змогу передбачати ризики та вирішувати потенційні проблеми, що стосуються академічної доброчесності;

7) регулярно оцінювати ефективність правил і положень, процедур і практики цілісність, оновлювати та вдосконалювати їх, в міру необхідності [4, с. 380].

Важливо приділити більше уваги роз'ясненню студентам наслідків порушення принципів академічної доброчесності. Відповідно до законодавства, за такі порушення можуть застосовуватися різні види академічної відповідальності. Серед них - повторне проходження контрольних заходів (контрольних робіт, іспитів, заліків), повторне вивчення відповідних навчальних дисциплін, відрахування із закладу освіти, позбавлення академічної стипендії чи скасування наданих закладом пільг на оплату навчання. Ці види відповідальності регламентуються пунктом 6 статті 42 Закону України "Про освіту" [2].

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнуті до таких видів академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне вивчення відповідного освітнього компонента; відрахування з закладу освіти (окрім тих, хто здобуває загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; анулювання пільг з оплати навчання, наданих закладом освіти. Заклади вищої освіти мають доносити до студентів, що в сучасному суспільстві лише сумлінне та відповідальне ставлення до навчання зробить їх у майбутньому справжніми професіоналами та фахівцями своєї справи. Донесення концепції академічної доброчесності до студентів може призвести до того, що в майбутньому вони дотримуватимуться її протягом всього життя та професійного шляху. Крім того, завдяки концепції академічної доброчесності кількість проблем із дотриманням законодавства про авторське право та суміжні права будуть значно зменшуватись.

Педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти за порушення академічної доброчесності можуть бути притягнуті до такої академічної відповідальності: відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого наукового ступеня чи присвоєного вченого

звання; відмова у присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи обіймати визначені законом посади.

Види академічної відповідальності, у тому числі додаткові та деталізовані, за конкретні порушення доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти. Ці положення мають бути затверджені колегіальним органом управління закладу та погоджені з органами студентського самоврядування в частині відповідальності здобувачів освіти [5].

Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, самоплагіат, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. Встановлений порядок виявлення таких порушень передбачає дотримання прав особи, стосовно якої розглядається питання про недоброчесність [2]. У своєму дослідженні В. Садик доповнює перелік видів академічної недоброчесності двома новими формами. Перша - академічний саботаж (sabotage), коли дослідник вчиняє дії, що дозволяють йому отримати неправомірну академічну вигоду або применшити таку для інших членів академічної спільноти. Це може виражатися, наприклад, у навмисному затягуванні процесу рецензування чужої роботи з метою використання її результатів у власних інтересах або знищенні даних щодо конкурентів-дослідників. Другою формою є професорська недоброчесність (professorial misconduct) - зловживання окремими викладачами своїми службовими обов'язками для тиску чи примусу по відношенню до колег або студентів. Зарубіжні науковці звертають увагу на існування таких негативних явищ в академічному середовищі [6].

Академічна доброчесність безпосередньо впливає на якість освіти студентів та формування нового покоління громадян України системою вищої освіти. Тому зміцнення принципів академічної доброчесності має стати пріоритетним завданням. Ігнорування цих принципів може призвести до створення середовища, сприятливого для інтелектуальної та творчої деградації, низької якості навчання. Це також може сформувати амбівалентне ставлення до етичних норм, за якого корупційні практики стануть звичними не лише в академічній сфері, але й в інших сферах життя. Відсутність культурного підґрунтя, яке б регулювало недоброчесність на рівні традицій, цінностей академічної культури, робить інституційні механізми контролю неефективними навіть для інформування про недоброчесну поведінку.

Для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної доброчесності в українській вищій школі доцільно здійснити такі заходи, як:

- Зобов'язати вищі навчальні заклади реалізувати власну політику забезпечення академічної доброчесності шляхом розробки кодексів честі студентів і етичних кодексів викладачів та представників адміністрації. Ці внутрішні документи мають чітко визначати правила, норми та стандарти доброчесної поведінки для всієї академічної спільноти конкретного закладу. Їх слід розробляти колегіально за участі студентського самоврядування.

- Створити незалежні, з долученням експертів та громадськості, комітети з етики, які б наглядали за дотриманням етичних стандартів та вирішували спори у випадку порушення таких. Ці комітети мають бути незаангажованими органами, здатними об'єктивно розглядати ситуації недоброчесності та приймати виважені рішення на основі чітких процедур і критеріїв.

- Створити національну систему збору статистичних даних і моніторингу інформації щодо випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі періодичних відкритих звітів. Така система дозволить відстежувати масштаби проблеми, виявляти тенденції, порівнювати ситуацію в різних закладах для вироблення стратегій подолання академічної недоброчесності.

Реалізація цих заходів сприятиме формуванню цілісної політики і процедур забезпечення академічної доброчесності на інституційному та національному рівнях. Залучення всіх стейкхолдерів, прозорість, об'єктивність та системний моніторинг створять підґрунтя для зміцнення культури академічної доброчесності в Україні [6].

Підсумовуючи, можна сказати, що академічна доброчесність є фундаментальною основою для забезпечення якості освіти та наукових досліджень. Вона ґрунтується на поєднанні етичних принципів чесності, порядності, поваги до інтелектуальної власності, об'єктивності, відповідальності та низки правових норм, що регламентують поведінку всіх учасників освітнього процесу. Ігнорування принципів академічної доброчесності загрожує низькою якістю освіти, деградацією академічного середовища та формуванням негативного ставлення до етичних цінностей у суспільстві. Відтак, забезпечення академічної доброчесності має стати пріоритетом для української системи вищої освіти задля виховання нового покоління відповідальних та чесних громадян і фахівців.

Лише за умови об'єднання зусиль усіх учасників освітнього процесу, створення ефективних механізмів забезпечення академічної доброчесності, а також формування відповідної культури можна досягти сталого розвитку системи вищої освіти та науки в Україні, підвищити їх конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Сопова Д. О. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2018. Вип. 3–4 (56–57). С. 52–56.

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 08.04.2024).

3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності: пер. з анг. Міжнародний центр академічної доброчесності, 2019. 39 с.

4. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / редкол.: М. Пантюк та ін. Дрогобич: Видавничий дім "Гельветика", 2023. Вип. 64, Т. 2. 396 с.

5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.

6. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 11.04.2024).

УДК: 378

Сербулова Ю. О.,

студентка 1 курсу юридичного факультету

ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Валецька О. В.,

к.ю.н., доцент кафедри історії та теорії держави і права,

ЧНУ ім. Петра Могили.

СТАНДАРТИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В КРАЇНАХ СВІТУ

Дотримання принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі є однією з найважливіших та найактуальніших проблем сучасного освітнього процесу, яка є поширеною по всьому світу. Цифрові технології розвиваються та покращують свої функції все швидше і швидше, що в свою чергу надає їх юзерам більше можливостей для недоброчесного їх використання при виконанні певної наукової роботи чи дослідження. За даними нещодавніх

досліджень, кожен п'ятий студент чи учень підозрюється у випадках плагіату. [6]

Заклади, що реалізують освітню діяльність, знаходяться у постійному пошуку та реалізації різноманітних механізмів та засобів протидії порушенням принципу академічної доброчесності. Незаперечним фактом є те, що провідні країни світу досягли в цьому значно більших успіхів, ніж наша держава, тож цілком зрозумілим є те, що Україна прагне спиратися на їх досвід під час вирішення цього питання. Крім того, статус країни-кандидата на вступ до Євросоюзу покладає на Україну зобов'язання щодо покращення якості освіти відповідно до міжнародних та європейських стандартів, що є однією з причин активізації боротьби з порушеннями академічної доброчесності в нашій державі.

Реалізація захисту академічної доброчесності в країнах ЄС. В університетах Європи принцип дотримання академічної доброчесності є однією з основних складових забезпечення якості освітнього процесу, що регламентується в Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі наряду з іншими міжнародними проектами. В багатьох європейських університетах на національному рівні затверджується можливість створення та скликання спеціальної комісії з врегулювання порушень академічної доброчесності на чолі з віце-канцлером університету.

Одним з гарантів дотримання принципу академічної доброчесності є організація **ENRIO** (The European Network of Research Integrity Offices), діяльність якої покликана на вирішення спірних питань у цій сфері. З моменту створення мережі у 2008 році мережа швидко збільшилася як і в розмірі, так і у впливовості своєї ролі. У 2020 році ENRIO стала офіційно зареєстрованою асоціацією, що дозволило їй розробити ефективну довгострокову стратегію для майбутнього мережі та просування чесності проведення досліджень у країнах Європейської Співдружності.

Місією організації ENRIO є:

- Сприяння обміну інформацією та досвідом між членами організації;
- Обмін інформацією та передовими практиками підвищення обізнаності;
- Обмін знаннями щодо розгляду звинувачень у неправомірних дослідженнях та проведення перевірки;
- Сприяння поширенню обізнаності та інформованості всіх учасників освітнього процесу з питань доброчесності досліджень;

- Підтримка та консультування країн, які не мають національної структури;

- Налагодження та підтримання партнерських відносин з іншими організаціями, які представляють європейські чи глобальні інтереси з питань захисту інтелектуальної власності та відстоювання принципів доброчесного дослідження. [7]

ENAI (European Network for Academic Integrity, Європейська мережа академічної доброчесності) – це асоціація, що об'єднує всесвітні організації, національні агентства із забезпечення якості вищої освіти, заклади освіти, зацікавлених у підтримці та просуванні ідеї академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі, розробці матеріалів та співпраці у вирішенні етичних проблем в освітніх закладах.

Meta ENAI:

- забезпечити існування та функціонування платформи для науковців усіх секторів для дослідження, обміну, розвитку, співпраці та доступу до ресурсів у сфері їх наукових досліджень;

- запропонувати можливості для дослідників, викладачів і практиків взяти на себе лідерську роль у формуванні свідомості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності;

- створити дослідницьку арену, де питання академічної доброчесності можна обговорювати, досліджувати, розвивати та ділитися з ширшою за обсягом академічною спільнотою;

- організувати конференції, семінари та інші заходи для інформування викладачів та здобувачів освіти щодо важливості дотримання етичних норм в освітній сфері;

- працювати в мережі та співпрацювати з окремими особами та організаціями, які активно проводять відповідні дослідження;

- вшановувати індивідуальні та інституційні зусилля щодо зміцнення академічної доброчесності шляхом їх нагородження. [8]

Glossary for Academic Integrity (Словник академічної доброчесності) – проєкт, розроблений членами спільноти ENAI разом з Erasmus у 2018 році. Словник забезпечує можливість повторного відкриття уже відомих термінів у новому, більш актуальному контексті водночас з розширенням розуміння поняття та сутності академічної доброчесності. [9]

Боротьба з порушеннями академічної доброчесності в США. Принципи академічної доброчесності в освітньому процесі США забезпечуються на всіх рівнях. Студенти зобов'язані сумлінно та добросовісно виконувати усі завдання, статті, наукові та кваліфікаційні роботи, писати їх самостійно, а якщо якусь інформацію

і використовувати, то обов'язково оформлювати її, як цитати з посиланням на джерело. Якщо інформація використана без посилання, автору роботи буде висунуто звинувачення у плагіаті, тобто у спробі видати чужу працю за свою – це розцінюється як крадіжка. В результаті викриття плагіату слідує покарання – від незадовільної оцінки на іспиті до відрахування. Яскравим прикладом суворого покарання є звіт Пітсбургської кампанії, що спеціалізується на навчанні за програмою обміну, 2015 рік, який згадується в статті South China Morning Post. Цей звіт стверджує, що 8000 китайських студентів (що становить 23%) були відраховані з американських навчальних закладів саме через плагіат. [6]

Заклади вищої освіти в США ретельно працюють над інформованістю своїх студентів про важливість дотримання академічної доброчесності шляхом проведення обов'язкових курсів для студентів, що присвячені саме цій темі. Також більшість університетів розміщують на своїх сайтах пам'ятки з цього питання. Деякі університети створюють на своїх сайтах окремі сторінки, на яких наводяться приклади плагіату та інструкція правильного цитування. У вищих навчальних закладах США навіть є обов'язковий онлайн-предмет з академічної доброчесності. Кожен студент має пройти спершу його, щоб мати можливість отримати доступ до основних занять. Деякі ВНЗ, наприклад, Університет Західного Кентуккі та Університет Південної Кароліни, розповідають про основи академічної доброчесності ще під час ознайомчих заходів для першокурсників.

Дотримання академічної правомірної поведінки у Великій Британії. У Великій Британії практика застосування покарань та обмежень стосовно здобувача освіти, який порушив встановлені правила, що передбачають дотримання академічної доброчесності, є особливо суворою. Як і в інших країнах, покарання відбувається шляхом зниження балів, анулювання результатів роботи чи екзамену, відрахування. В усіх ЗВО Великої Британії запроваджена система перевірки студентських робіт на плагіат. У країні також було розроблено Хартію академічної доброчесності для вищої освіти Великої Британії, яка встановлює основні принципи правомірної академічної поведінки у вищих навчальних закладах. Хартію також доповнює Статут, що представляє колективні зобов'язання представників сектору вищої освіти країни вживати заходи запобігання неправомірної академічної поведінки. Його було розроблено Агентством із забезпечення якості вищої освіти (QAA) разом з Консультативною групою з питань академічної доброчесності. До QAA увійшли експертні науковці та організації, галузеві агентства,

представники студентських та фахових спільнот, які працюють над захистом академічної доброчесності. За процесом створення Хартії та Статуту, як і за роботою Агентства, спостерігали представники уряду Великої Британії та спонсори вищої освіти.[4]

Велика робота щодо дотримання академічної доброчесності проводиться через асоційовані деканати, де збирається інформація про ефективну роботу у боротьбі з порушеннями правомірної академічної поведінки, розробляється план дій щодо посилення запобіжних заходів та подається у формі щорічного звіту.

Як вже зазначалося, у Хартії академічної доброчесності для вищої освіти Великої Британії було встановлено принципи академічної поведінки для університетів держави. Ними є:

1. Кожна особистість несе відповідальність у рамках всієї спільноти
2. Вирішення проблеми академічної не доброчесності усією спільнотою
3. Співпраця всього освітнього сектору задля забезпечення доброчесної академічної поведінки
4. Покладання відповідальності за дотримання академічної доброчесності на студентів
5. Розширення взаємодії з персоналом [4]

Висновок. Підсумовуючи, варто ще раз зазначити, що з розвитком технологій прямо пропорційно збільшується кількість випадків плагіату серед здобувачів вищої освіти, однак цивілізований світ знаходить та виробляє нові та дієві методи боротьби з академічною неправомірною поведінкою. У майбутньому Україні також доведеться перейняти досвід зарубіжних країн, пристосовуючи їх методи до своїх реалій. Це буде обов'язковою умовою для реформування освіти згідно європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Костікова І., Дорошко А. (2021). Академічна доброчесність очима студентів: розуміння і нерозуміння. Інноваційна педагогіка.
2. What is Academic Integrity (2022). URL: <https://www/futurelearn.com/info/courses/prepare-to-study-uk/0/steps/48595>
3. Academic Integrity Charter for UK Higher Education (2020). URL: <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/academic-integrity-charter.pdf>
4. Шинкарук О. (2023) Політика впровадження академічної доброчесності у закладах вищої освіти Великої Британії, с. 95-98. Науковий журнал «Порівняльна професійна педагогіка», 13.01.2023.

5. Недипіч А.В., Василенко В.Ю. Особливості дотримання принципів академічної доброчесності: зарубіжний досвід, с. 234-238
6. Recent Findings on Plagiarism in Education. URL: <https://unicheck.com/blog/plagiarism-stats-in-education>
7. About ENRIO. URL: <http://www.enrio.eu/about-enrio/>
8. European Network for Academic Integrity. URL: <https://www.academicintegrity.eu/wp/objectives/>
9. Glossary for Academic Integrity. URL: https://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf

УДК: 378.14

Васильєв О. О.,
Здобувач вищої освіти І курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Валецька О. В.,
к.ю.н, доцент кафедри
історії та теорії держави і права, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ:ЯК ЗАПОРУКА МАЙБУТНЬОГО УНІВЕРСИТЕТІВ ІТАЛІЇ

Італійські університети, протягом довгого часу, борються з проблемами корупції та недоброчесності. Ці проблеми шкодять репутації італійських університетів як на міжнародній, так і на національній арені, а також можуть призвести до втрати довіри до системи вищої освіти. За довгі роки, Італійська правова система запровадила глобальну та структуровану систему боротьби з корупцією. Вона охоплює не лише випадки реальної корупції, але й ситуації з потенційним ризиком її виникнення. Замість каральних заходів, акцент робиться на превентивних механізмах, таких як регулювання та адміністративні дії. Цей підхід охоплює як законодавчий, так і виконавчий рівні та впливає на структуру та роботу державних органів. **Визначення нормативної бази для запобігання корупції в університетах є одним із ключових питань,**

які потребують вирішення. Система джерел з цього питання є складною та багатогранною, подібно до заплутаного лісу, що складається з численних законодавчих та адміністративних актів [1]. Ця система не лише складна, але й постійно змінюється з часом, адже стратегія запобігання корупції в державних органах влади з'явилася нещодавно, з прийняттям закону № 190/2012 (так званого, закону Северіно). Таким чином, поряд з першоджерелами (на додаток до щойно згаданого закону № 190/2012, законодавчого декрету № 33/2013 щодо прозорості та закону № 179/2017, який реформував інститут викривачів та закону № 240/2010, для загальної реформи університетського сектору), існують акти планування на національному рівні (Національний план боротьби з корупцією, розроблений ANAC, з відповідними оновленнями, серед яких особливо важливим є те, що затверджено з рішення № 1208/2017, який присвячує окремий розділ заходам із запобігання та боротьби з корупцією в університетах) та актів планування на рівні окремого університету (Трирічний план із запобігання корупції та прозорості, який особа, відповідальна за запобігання корупції та сприяння прозорості, ухвалює на основі стратегічних напрямків, визначених державними органами); важливий акт вказівки від Міністерства університетів і досліджень (14 травня 2018 р., № 39), який врахував і систематизував рекомендації, присутні в оновленому Національному плані чітко визначеним для університетів. Чітко присвячений університетам; численні керівні принципи ANAC, спрямовані на всі державні адміністрації (серед багатьох, керівні принципи № 177/2020 щодо кодексів поведінки); Настанови Національного агентства з оцінювання університетської та дослідницької системи (включаючи Посібник для управління циклом ефективності 2018-2020 рр. від 20 грудня 2017 р.); різні положення університету (наприклад, щодо найму викладачів, регулювання анонімного повідомлення про правопорушення або громадянського доступу); кодекс поведінки для державних службовців (Указ Президента № 62/2013), окремий кодекс поведінки для працівників університету, прийнятий окремими університетами, і, нарешті, кодекс етики, застосовний до всього університетського співтовариства (ст. 2, параграф 4 закону Джельміні).

Існує спірне питання щодо сфери застосування двох ключових документів, що стосуються антикорупційних заходів: Національного плану боротьби з корупцією (НПБК) та Міністерського інструкційного акту (МІА). Суперечність полягає в тому, чи є ці документи просто рекомендаціями, які університети можуть вільно адаптувати до своїх потреб, або ж вони

встановлюють чіткі обов'язкові вимоги, порушення яких несе за собою юридичні наслідки. Більшість судів першої інстанції схиляються до думки, що НПБК та МІА є лише рекомендаціями. Університети, згідно з цією позицією, мають самостійно визначати, як саме впроваджувати заходи з управління ризиками корупції, беручи до уваги специфіку своєї організації. **Однак, існують й інші, протилежні думки.** Деякі регіональні адміністративні суди вважають, що НПБК та МІА мають пряму юридичну силу і створюють обов'язкові обмеження для університетів. Порушення цих обмежень може призвести до визнання дій університету нелегітимними. Одним із спірних аспектів етичних кодексів в університетах є питання відповідальності за їх порушення.

З одного боку, кодекси поведінки та етики після легалізації стали впливати не лише на репутацію, але й передбачають санкції (дисциплінарні та інші) у разі їх порушення. Однак, дисциплінарна релевантність етичного кодексу стосується лише викладачів, а не всієї університетської спільноти. Для адміністративного персоналу та студентів дисциплінарні порушення та їхні санкції залишаються незмінними. Це викликає питання про справедливість та рівність застосування правил. Ще одним спірним моментом є децентралізація дисциплінарної влади, яку ст. 10 закону Джельміні передано з CUN (Національна рада університетів) до дисциплінарної ради окремих університетів. Зв'язок між викладачем, на який покладено санкції, та Дисциплінарною радою, що складається з професорів того ж університету, ставить під загрозу принцип неупередженості та неупередженості.

Ще одне важливе питання стосується злиття кодексу поведінки та кодексу етики, яке рекомендується кількома документами ANAC (2017 Оновлення Національного плану протидії корупції та Керівні принципи № 177/2020 щодо кодексів поведінки громадськості адміністрації) і що деякі університети вже впровадили. Менше 1/6 італійських університетів прийняли це злиття кодексу та етичного кодексу (дані станом на липень 2021 року). Ризик використання таких законодавчих інструментів для боротьби з корупцією полягає в тому, що вони можуть обмежити автономію університетів, переконуючи, що вони потребують постійного нагляду і не можуть самостійно розвиватися. [1]

Доброчесність є невід'ємною цінністю для будь-якого університету, адже вона гарантує прозорість, підзвітність та етичну поведінку всіх учасників навчального процесу. В Італії питання доброчесності університетів набуває особливої актуальності, адже

протягом останніх років було виявлено низку випадків корупції, плагіату та інших порушень етичних норм. Проблема доброчесності має багатозначний характер, охоплюючи такі аспекти як конфлікт інтересів, плагіат та інші.

Плагіат, як злодій, що краде чужі ідеї та роботи, кидає тінь на академічну доброчесність чесність університетів Італії. Ця проблема, на жаль, не є рідкістю, шкодячи репутації освітніх закладів, підриваючи довіру до науки та освіти, а також негативно впливаючи на якість підготовки студентів. Якщо розглядати цей аспект не доброчесності можна помітити низку негативних аспектів, а саме. Коли наукові роботи ґрунтуються на плагіаті, це ставить під сумнів цінність та достовірність досліджень. Це може мати негативний вплив на прийняття рішень в різних сферах життя, ґрунтованих на наукових даних. Плагіатні роботи шкодять репутації університетів, знижуючи їх авторитет та привабливість для абітурієнтів, викладачів та дослідників. Плагіатори отримують незаслужену перевагу, ґрунтуючи свою успішність на чужій праці. Це несправедливо по відношенню до тих студентів, які докладають власних зусиль, пишуть оригінальні роботи та діють етично.

Італійські університети ведуть активну боротьбу з вирішенням цього питання, запровадивши використання новітніх методів перевірки, правила для студентів з чітко вираженими вимогами. Що стосується програмного забезпечення для виявлення плагіату. Ці програми порівнюють роботи студентів з текстами, доступними в Інтернеті та в інших базах даних, щоб виявити можливі випадки плагіату. Програмне забезпечення може бути корисним інструментом, але воно не є бездоганним. Деякі програми можуть помилково позначати легальні цитати як плагіат, або ж не виявляти плагіат, який був ретельно прихований. Також, викладачі та інші фахівці можуть перевіряти роботи студентів на плагіат вручну, шукаючи ознаки того, що текст був скопійований з іншого джерела без належного посилання. Університети повинні мати чіткі та зрозумілі правила щодо плагіату, які чітко окреслюють, що вважається плагіатом, які санкції застосовуються до порушників та які процедури використовуються для розслідування випадків плагіату.

Конфлікт інтересів виникає, коли особисті інтереси людини (фінансові, кар'єрні, політичні або інші) можуть впливати на її рішення або дії, пов'язані з роботою або службовими обов'язками. В університетах Італії, як і в багатьох інших країнах, конфлікт інтересів може мати негативний вплив на наукову доброчесність, підриваючи довіру до досліджень та рішень, прийнятих керівництвом

університетів. Ця проблема може призвести до того, що дослідники будуть упередженими у своїх роботах, що може спотворити результати досліджень та мати негативні наслідки для суспільства. Вцілому університети Італії мають чіткі кодекси поведінки, які окреслюють правила та норми поведінки для всіх членів університетської спільноти, включаючи викладачів, дослідників, адміністративний персонал та студентів. Ці кодекси чітко визначають, що таке конфлікт інтересів, які дії вважаються неприпустимими та які санкції застосовуються до порушників. Викладачі, дослідники та інші члени університетської спільноти намагаються озкривати будь-які потенційні конфлікти інтересів, які можуть виникнути у них при виконанні своїх професійних обов'язків.

Висновок. Боротьба з корупцією та доброчесністю в італійських університетах є складним та багатогранним завданням. Для його вирішення необхідні комплексні заходи, включаючи чітке законодавство, ефективні механізми контролю, етичну освіту та підвищення обізнаності.

Список використаних джерел:

1. Collana d e l Dipartimento d i Giurisprudenza dell'Università iMilano-BicoccaUniversità e anticorruzione/за загальною редакцією A. Marra та M. Ramajoli, G. Giappichelli Editore – Torino,C.11-17. URL: <https://www.giappichelli.it/media/catalog/product/excerpt/9788892121898.pdf>(дата звернення: 16.04.2024).

2. Італійське агентство боротьби з корупцією(ANAC)URL: <https://www.anticorruzione.it/>(дата звернення: 16.04.2024).

3. L'Italia e la sua reputazione: l'università, Tra limiti e ambizioni si gioca la sfida dell'internazionallizzazione: le università italiane, da realtà locali a nodi di attrazione/за редакцією F. Resta,C.50-53.URL: http://www.italiadecide.it/wp-content/uploads/2020/05/contributi_litalia-e-la-sua-reputazione_luniversit-1.pdf(дата звернення: 16.04.2024).

Малик Д. В.,
здобувачка вищої освіти I курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Ткаля О. В.,
к.ю.н, доцент,
завідувач кафедри конституційного та
адміністративного права і процесу, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СВІТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ(ШІ)

Використання нейромереж і штучного інтелекту набуває все більшої популярності в освітній діяльності. Цей розвиток відкриває нові можливості для підвищення ефективності навчального процесу, але також постає перед викликом забезпечення доброчесності у використанні цих технологій. Штучний інтелект допомагає автоматизувати оцінювання та підтримку студентів, але може призвести до недоброчесного використання. Вивчення академічної доброчесності у світі штучного інтелекту є критичним аспектом для забезпечення інтегритету та етичності у застосуванні цих технологій у сфері освіти. Це сприяє створенню надійних та справедливих умов для навчання, що є важливим для розвитку відповідального та прогресивного освітнього середовища.[1; 2]

Штучний інтелект - це технологічний термін, який описує машинне навчання та обробку даних, які можуть здійснюватися без участі людини. ШІ стає все більше популярним в різних сферах життя в тому числі і в освіті, проте як будь-який технологічний інструмент його використання має свої позитивні та негативні сторони.

Позитивні зміни в освітньому процесі:

- Індивідуалізоване навчання. Алгоритми штучного інтелекту можуть адаптувати навчальні програми до потреб кожного учня, створюючи індивідуалізовані шляхи навчання.
- Збагачення навчального процесу. Використання штучного інтелекту в освіті дозволяє створювати інтерактивні вправи, симуляції та ігрові середовища, що збагачують процес навчання.
- Автоматизація рутинних завдань. Штучний інтелект може бути використаний для автоматизації рутинних завдань, таких як перевірка тестів і завдань, що дозволяє вчителям більше часу приділяти індивідуальному вивченню учнів.

- Аналіз даних і зворотний зв'язок. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати великі обсяги даних про навчання та надавати вчителям корисний зворотний зв'язок для удосконалення навчального процесу

- Доступність навчання. Застосування штучного інтелекту може підвищити доступність навчальних ресурсів для учнів у віддалених регіонах або з обмеженими можливостями.

Негативні зміни в освітньому процесі :

- Нерівності у доступі: Хоча штучний інтелект може полегшити доступ до навчальних ресурсів, виникає ризик, що учні з меншими можливостями можуть мати менше доступу до високоякісних інструментів штучного інтелекту або до технічних засобів.

- Відсутність людського контакту: Використання штучного інтелекту може призвести до відсутності емоційного і соціального контакту, який є важливим для ефективного навчання та розвитку учнів.

- Безпека та конфіденційність даних: Використання штучного інтелекту в освіті вимагає великої уваги до захисту особистих даних учнів та вчителів, оскільки ці дані можуть бути вразливі до кібератак та недобросовісного використання.

- Залежність від технологій: Велика залежність від штучного інтелекту може призвести до втрати навичок учнів у рішенні завдань та проблем вручну, що може зменшити їх креативність та критичне мислення.

- Етичні питання: Використання штучного інтелекту в освіті також породжує різноманітні етичні питання, пов'язані з алгоритмічною чесністю, рівнем прозорості та рівнем впливу на прийняття рішень. [3]

Штучний інтелект здатен автоматизувати процеси навчання, досліджень та аналізу даних, що відкриває нові можливості для розвитку науки та освіти. Однак разом з цими перевагами виникають етичні питання та виклики, пов'язані з доброчесністю у використанні штучного інтелекту.

Етичні аспекти використання штучного інтелекту:

Забезпечення прозорості та об'єктивності у використанні алгоритмів ШІ. Недостатня прозорість може призвести до виникнення антиетичних практик, таких як несправедлива обробка даних або прийняття неправильних рішень на основі алгоритмів.[4] Також важливою є уникнення плагіату та збереження інтелектуальної власності у контексті використання штучного інтелекту.

Розробка етичних стандартів для використання ШІ в освіті. Це допоможе забезпечити якість та чесність в освітньому процесі. Стандарти повинні визначати, як використовувати штучний інтелект, щоб не порушувати права студентів та забезпечити їхню доброчесність.

Плагіат-виявлення та конфіденційність. Автоматичні системи виявлення плагіату можуть допомогти вчителям виявляти недоброчесних студентів. Проте важливо забезпечити прозорість і справедливість при застосуванні таких систем. Студенти повинні бути належним чином проінформовані про їх функціонування та можливі наслідки. Крім того, важливо зберігати конфіденційність особистих даних студентів, щоб не порушувати їх приватність.

Автоматичне оцінювання завдань. Штучний інтелект може автоматизувати оцінювання завдань. Проте важливо враховувати, що не всі типи завдань можна оцінити автоматично. Важливо розробити об'єктивні критерії та забезпечити їх справедливе застосування. Оцінювання повинно бути прозорим і обгрунтованим.

Роль викладачів та студентів. Викладачі мають відігравати ключову роль у впровадженні штучного інтелекту в освіті. Вони повинні бути обізнані щодо етичних аспектів та вміти використовувати ці технології з урахуванням доброчесності. Студенти також повинні бути освіченими щодо своїх прав та обов'язків у використанні штучного інтелекту.

Розробки ефективних механізмів контролю та відповідальності. Це включає в себе створення етичних комітетів, які будуть відповідати за оцінку та моніторинг етичних аспектів у застосуванні штучного інтелекту в наукових дослідженнях. Такі комітети мають розробляти та впроваджувати кодекси поведінки, які будуть визначати етичні норми та вимоги до дослідників та розробників інтелектуальних систем.

Систему сертифікації та аудиту. Вона б забезпечувала перевірку дотримання етичних стандартів у проєктах інтелектуальних систем. Це допоможе підвищити рівень довіри до використання штучного інтелекту в науковій та освітній сферах, а також сприятиме розвитку діалогу та обміну досвідом між науковою спільнотою, громадськістю та урядовими органами.

Штучний інтелект сам по собі не є порушенням академічної доброчесності, але його використання може призводити до ситуацій, де дотримання етичних стандартів стає суттєвим. Наприклад, використання ШІ у плагіаті або авторських порушеннях може підривати довіру до наукових досліджень та освітнього процесу. Тому важливо розвивати етичні принципи використання ШІ в академічних цілях, а також впроваджувати механізми контролю та відповідальності

для забезпечення дотримання академічної доброчесності. Лише шляхом спільних зусиль наукової спільноти, урядових інституцій та громадськості можна забезпечити ефективне та етичне використання штучного інтелекту для досягнення важливих цілей у науці та освіті.

Список використаних джерел:

1. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище: підвищення кваліфікації НПП кафедри глобальної економіки URL: <https://nubip.edu.ua/en/node/139563>

2. Академічна доброчесність і штучний інтелект – UCU Center. URL: <https://center.ucu.edu.ua/biblioteka-novyny/akademichna-dobrochesnist-i-shtuchnyj-intelekt/.1>

3. Академічна доброчесність і використання штучного інтелекту. URL: <https://www.dano.dp.ua/diyalnist/akademichna-dobrochesnist/2624-akademichna-dobrochesnist-i-vikoristannya-shtuchnogo-intelektu>.

4. Стаття. «Преваги і недоліки застосування штучного інтелекту в навчальному процесі» URL: <https://vseosvita.ua/library/stattia-perevahy-i-nedoliky-zastosuvannia-shtuchnogo-intelektu-v-navchalnomu-protsesi-658257.html>

УДК: 378

Кобець Д. Ю.,

Студент 1 курсу юридичного факультету
ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Валецька О. В.,

доцент кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили.

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В УНІВЕРСИТЕТАХ ПОЛЬЩІ

Проблема діянь корупційного характеру властива не лише в українських закладах вищої освіти, але й в університетах інших країн. Сучасний світ вимагає якості вищої освіти, яку варто захищати від посягань зі сторони протиправних дій. Україна активно реформує сферу вищої освіти, тому без пошуку історичних та сучасних прикладів не обійтися. Прикладом для України має стати саме Польща, оскільки ми мали схожий стан розвитку на початку 90-х рр.

минулого століття. За цей період Польща достатньо розвинула свою політику протидії корупції в університетах. Під впливом різних подій польська освіта ставала дедалі кращою, професійнішою, що може стати чудовим орієнтиром для українських закладів вищої освіти.

Згідно з даними Transparency International, індекс сприйняття корупції, станом на 2023 рік, у Польщі становить 54 бали, що дає можливість посідати 47 місце у загальному списку [1] (Україна має 36 балів та знаходиться на 104 сходинці [2]). Даний показник свідчить про розвинуту антикорупційну політику країни, що також впливає на стан добросесності у сфері вищої освіти.

Боротьба з неправомірною вигодою в університетах Польщі є важливою метою для покращення діяльності цих закладів. Вони мають власні розпорядження про боротьбу з корупцією. Прикладом такого документу є додаток до розпорядження 44/16 економічного університету в м. Катовіце [3].

У даному документі чітко визначено дії, які вважаються корупційними, згідно з положень Кримінального кодексу [4]:

1. Надання або обіцянка надати матеріальну або особисту вигоду особі, яка виконує публічну функцію
2. Прийняття фінансової чи особистої вигоди чи обіцянки її отримання у зв'язку з виконанням публічної функції
3. Діяти як посередник у вирішенні питання про обмін на фінансову чи особисту вигоду
4. Засвідчення неправдивої інформації в документі з метою отримання фінансової чи особистої вигоди

Саме Кримінальний кодекс Польщі є ключовим документом для боротьби з корупцією, оскільки в ньому розміщені норми протидії корупції.

Студенти, викладачі та інші працівники закладів вищої освіти зобов'язані повідомляти про факти вчинення корупційних дій та всіляко намагатися втримуватися від участі в корупційних справах заради дотримання справедливості та порядку. Приховування інформації несе за собою відповідні наслідки, адже бездіяльність також, зазвичай, не є корисною.

Щодо заходів превентивного характеру для протидії корупції наводяться такі дії:

- Функціонування системи управлінського контролю та контрольні заходи спрямовані на усунення потенційних механізмів сприяння корупції
- Сприяння антикорупційній поведінці
- Вжиття превентивних дій шляхом поширення знань серед працівників та студентів про явище корупції та наслідки для академічної спільноти

- Вжиття превентивних дій у разі виникнення обставин, які можуть призвести до звинувачень у корупції
- Застосування встановленого порядку дій у разі отримання інформації про корупційну поведінку
- Прийняття програми у сфері протидії корупції та організації періодичних тренінгів або лекцій з питань корупції
- Співпраця з антикорупційними організаціями

Одним із ключових аспектів антикорупційної політики є впровадження системи контролю та моніторингу фінансової діяльності університетів. Це включає в себе перевірку фінансових звітів, контроль за використанням бюджетних коштів та запобігання можливим випадкам корупції в галузі фінансів.

Польські університети активно співпрацюють з Центральним антикорупційним бюро (далі - ЦАБ), що є органом боротьби з корупцією. Підписуються договори про спільну роботу, як-от угода з Гданським університетом про проведення різних заходів для поширення знань щодо антикорупційної політики [5]. Даний орган зарекомендував себе і на практиці. У лютому 2024 року працівники ЦАБ затримали осіб, що продавали дипломи в одному з університетів Варшави [6]. Також співпраця ведеться і з недержавними організаціями, що ведуть боротьбу з корупцією.

Окрім співпраці з різними органами, заклади вищої освіти також мають у своїй структурі довірену особу, яка займається вирішенням корупційних питань, чия довіреність призначається ректором.

Детально прописується порядок ведення справи, яка пов'язана з корупцією, аби чітко провести розслідування за участі правоохоронних органів для доказу вини або її відсутності. Заява може подаватися у будь-якій формі (письмовій, усній тощо).

Якщо вдалося довести причетність певної особи до корупційних дій, тоді вживаються конкретні санкції, відповідно до посади. До викладача можуть застосувати дисциплінарні стягнення:

- Догана
- Попередження
- Позбавлення права обіймати посади у ЗВО на строк від трьох до п'яти місяців
- Позбавлення права займатися педагогічною діяльністю на строк від п'яти місяців до п'яти років або безстроково

Для студентів діють інші санкції:

- Попередження
- Догана
- Догана з попередженням
- Призупинення певних прав студента на строк до одного року
- Відраховування з університету

Проте і для тих, хто вчинив безпідставний наклеп, також застосовують відповідні покарання, згідно з положеннями.

Корупція є глобальною проблемою для всього світу. Кожна сфера діяльності має проблеми з нею, включно з вищою освітою. Шляхом впровадження ефективних стратегій та механізмів контролю, польські університети демонструють свою здатність до забезпечення прозорості, розвитку етичних стандартів та підвищення довіри до освітньої системи. Через суворе дотримання академічної доброчесності та турботу про розвиток антикорупційної діяльності досягається бажаний результат якості освіти. Ефективна боротьба з корупцією завжди приносила корисні зміни для закладів вищої освіти в Польщі, тому для України даний досвід є цінним матеріалом, аби розвивати власну освіту, уникаючи помилок інших країн. Мінімізація впливу корупції на освітній процес є основою для побудови сучасної системи освіти для цивілізованої країни.

Список використаних джерел:

1. Poland - Transparency International URL: <https://www.transparency.org/en/countries/poland> (дата звернення: 15.04.2024)
2. Ukraine - Transparency International URL: <https://www.transparency.org/en/countries/ukraine> (дата звернення: 15.04.2024)
3. Polityka przeciwdziałania korupcji w Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach URL: https://bip.ue.katowice.pl/fileadmin/user_upload/bip/Zarzadzenia/zarz%C4%85dzenie_nr_44-16_-_za%C5%82%C4%85cznik_nr_1.pdf (дата звернення: 15.04.2024)
4. Kodeks karny (1997) URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (дата звернення: 15.04.2024)
5. University of Gdansk (UG) to cooperate with the Central Anti-Corruption Bureau URL: <https://polishscience.pl/en/university-of-gdansk-ug-to-cooperate-with-the-central-anti-corruption-bureau/> (дата звернення: 15.04.2024)
6. Corrupt and trade of diplomas at the university URL: <https://www.cba.gov.pl/en/news/1102,Corrupt-and-trade-of-diplomas-at-the-university.html> (дата звернення: 15.04.2024)

Казарін В.,
Здобувач вищої освіти I курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Валецька О. В.,
доцент кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили.

СТУПІНЬ СПРИЙНЯТТЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

Розглянемо концептуальне поле, що стосується академічної доброчесності, з акцентом на категоріях і концепціях, які є характерними для освітнього контексту Європи [1, с. 90]. У контексті наступного аналізу важливо вивчити поняття “прозорості”, яке є ключовим аспектом академічної чесності. Цей термін має багато визначень. Одне з найбільш точних надає норвезький центр боротьби з корупцією U4 (U4 Anticorruption resource center). Згідно з глосарієм цієї організації, прозорість означає чесність, ясність і відкритість, та витребує від урядових службовців, менеджерів і довірених осіб діяти відкрито, зрозуміло й передбачувано [1, с. 90]. Надання достатньої кількості інформації, є одним з ключових аспектів в оцінці дотримання процедур. Прозорість є фундаментальним елементом відповідального управління, що сприяє кращому використанню ресурсів, підвищенню ефективності та загальному економічному зростанню. Це визначення добре підходить для освітньої сфери. Але одного лише доступу до інформації не достатньо для досягнення високого класу. До будь-якої інформації треба критично ставитися. Результати власних перевірок повинні бути основою для винагород чи покарань. Через це запит на захист прав інтелектуальної власності й прозорість є важливим для людей працюючих в освітній сфері. Інші важливі аспекти академічної доброчесності включають гармонійне злиття виховання й освітнього змісту, дотримання основних морально-етичних принципів, що створюють сприятливий соціально-психологічний клімат серед студентів і викладачів, сприяючи досягненню значних результатів у науковій, викладацькій та освітній діяльності, а також вихованню активної, морально зрілої, соціальної відповідальної молоді з високими духовними, сімейними та патріотичними цінностями. Специфічні характеристики академічної доброчесності включають культуру здобуття освіти у ВНЗ, традиції, цінності, принципи

проведення наукових досліджень, мовну наукову культуру, культуру високої моралі й спілкування між студентами та їх науковими керівниками, культуру наукової праці й відповідальності перед суспільством за її результати, культуру педагогічного оптимізму, яка формується у культурно-освітньому просторі вищих навчальних закладів. Ці аспекти академічної чесності та культури повинні бути інтегровані у освітні та наукові програми, які готують майбутніх фахівців різних спеціальностей, засновані на передбаченні того чи іншого підходу до підготовки високоморальних, компетентних викладачів-дослідників, що будуть вирішувати проблемні питання професійної та дослідницької інноваційної діяльності у сфері професійної освіти. Універсальні та специфічні характеристики систематично впроваджуються й виявляються протягом професійної підготовки здобувачів освіти. З латинської мови слово «integer» перекладається як «довершений». «Integrity», відповідно, означає «довершеність» психологічного стану людини, який характеризується гармонією, стійкістю та послідовністю морального образу. Поєднуючи це з прикметником «academic», що вказує на приналежність до навчальних закладів, мислення й процесів навчання, виходить категорія академічної доброчесності «academic integrity».

Документ «Основоположні цінності академічної доброчесності», розроблений Міжнародним центром академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики Клемсонського університету в Південній Кароліні, визначає академічну доброчесність як прихильність академічної спільноти до шести основних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та мужності, навіть у складних обставинах [2, с. 1-5]. Академічна чесність характеризується своєю багатогранністю, що включає в себе не тільки зазначені цінності, але й механізми та інструменти для їх підтримки та розвитку. Мотиваційний аспект багатогранності охоплює оцінювання студентів, самооцінку, а функціональний аспект - контроль (студентське самоврядування) та самоконтроль (антиплагіатне програмне забезпечення). У сучасному дискурсі академічній доброчесності протистоїть академічна нечесність (academic misconduct, dishonesty), яка проявляється у таких формах: фабрикація даних - створення вигаданих даних для підтримки наукових тверджень; фальсифікація даних - свідомо зміна існуючих даних для підтвердження наукових висновків; хабарництво - незаконне отримання матеріальних благ за академічні переваги; академічний саботаж - дії, що дають нелегітимну перевагу одним членам академічної спільноти за рахунок інших; професорська нечесність -

зловживання службовим становищем для тиску на колеґ або студентів; академічне шахрайство - використання студентами недозволених матеріалів для виконання навчальних завдань; плагіат - використання чужих ідей або результатів праці без належного посилання на джерело з метою отримання користі. Важливим аспектом у формуванні корпоративної культури та принципів академічної чесності є боротьба з плагіатом, створення умов, які роблять його використання неможливим. Неформована академічна культура призводить до того, що студенти безкарно плагіюють у вищих навчальних закладах. Плагіат у дисертаціях, статтях, захист одного і того ж наукового здобутку різними студентами, купівля готових робіт - це лише частина наслідків відсутності етичних принципів у освіті та науці. Нерозвинена академічна культура в університетах може негативно впливати на здібності студентів до незалежного критичного мислення, дотримання стандартів чесності та гідності, а також сприяє розповсюдженню плагіату серед учасників освітнього процесу. У Європейському Союзі та більшості країн-членів термін "плагіат" не має чіткого законодавчого визначення. Зазвичай плагіат асоціюється з порушенням авторських прав або фальсифікацією. В англосаксонській правовій системі плагіатом вважається відсутність або неповне цитування, а також самоплагіат. У континентальній правовій системі розрізняють явний плагіат та приховане запозичення.

Розв'язання актуальних проблем освітньої сфери в Україні потребує глибокого та інноваційного підходу. Проблеми, такі як надлишкове управління, поєднане з нестачею фінансування, застарілі освітні методики, недостатність кваліфікації викладачів та корупція, мають коріння в соціально-правових аспектах і не можуть бути вирішені лише педагогічними зусиллями. Юнгсуп Кім, учасник конференції Міжнародного центру академічної доброчесності, стверджує: «Академічна доброчесність може змінити світ, але спершу потрібно змінити університети, а потім вже світ» [3, с. 19]. Він підкреслює, що дотримання цих принципів є ключовим для розвитку науки та освіти. В. Ромакін зазначає: «щоб провести дослідження стану академічної чесності, необхідно розглянути всю систему освіти. Але цього дуже мало. Треба проаналізувати національну систему етичних відносин та традицій» [4, с. 174]. Ю. Калиновський додає: «академічної чесності у закладах вищої освіти України виходить за межі суто освітянського середовища і зачіпає всі сфери суспільного життя» [5, с. 181].

Законодавче визначення академічної доброчесності довгий час було проблематичним, але процеси євроінтеграції сприяли його

уточненню. Зокрема, в українському законодавстві це поняття закріплено в Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [6], воно визначається як сукупність принципів та правил, які спрямовані на формування відповідальної особистості, здатної вирішувати завдання з дотриманням правових та моральних норм. Згідно зі статтею 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 15.04.2023 № 2811-IX, плагіат визначається як публікація твору під чужим іменем [7]. Рекомендації МОН від 15.08.2018 № 1/11-8681 України вказують на академічний плагіат як на оприлюднення чужих наукових результатів як власних [8]. Поняття «плагіат» та «академічна доброчесність» стали важливими з розширенням доступу до вищої освіти, що вимагало їх законодавчого закріплення. Сьогодні студенти активно ознайомлюються з цими дефініціями, а університети включають їх у свої внутрішні документи. Однак просте інформування про академічну доброчесність не є достатнім для запобігання порушень; потрібен більш комплексний підхід. Часто визнання значущості дотримання академічної доброчесності при написанні наукових робіт обмежується лише теоретичними заявами. Практики, такі як зниження оцінок за плагіат або тимчасове виключення з університету, можуть бути ефективними, але вони не вирішують основної проблеми - усунення бажання студентів списувати. Важливіше за все є те, що такі дії знецінюють освіту для студентів. Для вивчення причин порушення академічної доброчесності було опитано 134 студенти Сумського державного університету. Вони відповіли на 8 питань, маючи можливість обрати одну відповідь [9, с. 262]. Результати опитування свідчать про недооцінену роль викладача в освітньому процесі. Зміни, що відбулися завдяки євроінтеграції, зробили відносини між вчителями та студентами більш рівноправними. Студенти вказали, що викладачі суттєво впливають на їх навчання. Проблемою також є великі обсяги наукових робіт, які можуть спонукати до плагіату. Автори дослідження та респонденти вважають, що розумне визначення обсягу робіт сприятиме їх самостійному виконанню. До заходів протидії академічній недоброчесності слід додати встановлення стандартів для наукових робіт, враховуючи рік навчання студентів. Також важливим є постійне відстеження думок студентів про якість викладання, оскільки мотивація викладача впливає на якість студентських робіт.

Інтелектуальна чесність, подібно до інших моральних якостей, здобуває схвалення більшості, проте лише небагато хто дійсно її дотримується. Це пояснюється тим, що бути інтелектуально чесним непросто, адже це вимагає подолання природних психологічних

нахилів та значних інтелектуальних зусиль. Академічна чесність, яка є набором етичних принципів у вищій освіті, має чітко визначати права та обов'язки студентів і потребує ретельної уваги, оскільки минулі випадки академічного шахрайства можуть бути індикатором сучасного рівня корупції в країні [10].

У Франції, розвиток академічної чесності на рівні академічної свідомості та в академічних колах дозволяє виділити певні характеристики її прогресу. Серед них можна виокремити як універсальні, так і специфічні риси. Універсальні характеристики включають багатогранність, відкритість, об'єктивність, мотивацію та постійне покращення на різних етапах професійного становлення. Особливості розвитку академічної чесності можна класифікувати за такими критеріями:

1) На законодавчому рівні, європейські університети враховують академічну чесність як елемент якості освіти, який чітко визначений у Бухарестській декларації етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європі. З розвитком Болонського процесу та реалізацією Лісабонської стратегії, вимоги до дотримання академічної чесності зростають.

2) Як зміст підготовки майбутніх фахівців, включаючи філософські дисципліни та актуалізацію діагностики. Університети Європи розглядають академічну нечесність як серйозну загрозу своїй безпеці.

3) Як університетський регламент, включаючи систему покарань та санкцій. Порушення академічної чесності охоплюють широкий спектр дій, від плагіату до хабарництва, і можуть призвести до серйозних наслідків, таких як втрата наукових ступенів чи звань.

Саме цивільне законодавство Франції використовує правовий термін *la contrefaçon* (підробка, контрафакт, фальсифікація), що визначається статтею L 335-3 Кодексу інтелектуальної власності (*Code de la propriété intellectuelle. Version consolidée au 1 juillet 2017*).

Загалом, академічна добродішність виступає ключовим елементом для забезпечення високої якості освіти та наукових розробок. Цей принцип базується на комбінації етичних норм чесності, порядності, поваги до інтелектуальних прав, об'єктивності, відповідальності, а також ряду юридичних норм, які регулюють поведінку всіх учасників навчального процесу. Недотримання принципів академічної добродішності може призвести до зниження якості освіти, руйнування академічного середовища та формування негативного ставлення до етичних цінностей в суспільстві. Тому, підтримка академічної добродішності повинна бути важливим пріоритетом для системи вищої

освіти України з метою виховання нового покоління відповідальних та чесних громадян і спеціалістів.

Список використаної літератури:

1) Батечко Н., Дурдас А. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції // *Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки) випуск №3 (60), 2019, С. 88-94.*

2) Фішман Т. «Ми знаємо це, коли бачимо» недостатньо добре: до стандартного визначення плагіату, яке виходить за рамки крадіжки, шахрайства та авторського права. 4-та Азіатсько-Тихоокеанська конференція з доброчесності освіти (4 APCEI). 28–30 вересня 2009 р., Університет Вуллонгонга, NSW, Австралія. 2010, С. 1-5. URL: <http://go.uow.edu.au/apcei/09/papers/37/> (дата звернення: 15.04.2024).

3) Коул Саллі. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності. 2019. URL:

<https://www.donnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinostiAkad.dobroch>

(дата звернення 18.07.2019).

4) Ромакін В. В. Академічна етика як передумова верховенства права // *Наукові праці Миколаївського гуманітарного університету імені Петра Могили. Педагогіка, 2006, № 46, С. 174–179.*

5) Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді. Гілея: Науковий вісник: зб. наук. пр. Київ, 2012. Вип. 63 .С. 477–482.

6) Про освіту: Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 15.04.2024).

7) Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

8) Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): лист МОН України від 15.08.2018 № 1/11-8681. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instruktsiya/instruktsiya-list/1-11-8681-vid15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

9) Куліш А. М., Дуліба Є. В., Карпова В. В., Аврамова О.Є «Академічна доброчесність» в Україні: Місце в освітньому процесу

так законодавче регулювання // *Наукові записки. Серія: Право, Випуск 12. 2022, С. 258-265.*

10) Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти. 2017. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930> (дата звернення: 15.04.2024).

UDC: 37.011

Yermolenko M.,
first year student of the Faculty of Law
of the Petro Mohyla Black Sea National University,
Scientific supervisor:
Valetska O.,
Candidate of Juridical Sciences, assistant professor,
assistant professor of the Department of History
and Theory of State and Law,
Petro Mohyla Black Sea National University.

IMPLEMENTATION OF ACADEMIC INTEGRITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF GREAT BRITAIN

The UK higher education sector has a world-class reputation for high standards and outstanding quality. Academic integrity is the main indicator of this reputation. However, academic misconduct is a growing global problem that threatens the reputation of higher education worldwide.

Academic misconduct may include the use of already developed essays and written qualifying papers, plagiarism, agreement between students to do tests, etc. To combat academic fraud, the country has developed a system of penalties that is extremely strict.

For example, at University College London, the penalty for academic dishonesty is prescribed and takes the form of: lowering grades; repeating the course; expulsion. Warning college students about academic dishonesty is mandatory and takes place in advance. Students are informed of the prohibition to commit the following actions: appropriating someone else's work as their own; using electronic sources to copy information when writing a qualification paper; reworking an essay written by another author; presenting the practical work of other authors as their own; using the services of individuals or employees of special companies to "help" in writing a qualification work instead of the student himself; self-plagiarism;

using other people's ideas in the work without making correct references to scientists [1].

All UK universities have implemented the “Anti-Plagiarism” system to check for plagiarism. The main violation at Oxford University is plagiarism and cheating during exams. If such cases occur, they are investigated and punished. This may include deduction of points from the student's answer and even expulsion from the university.

The Charter for Academic integrity in UK Higher Education aims to provide a baseline from which UK higher education providers can develop their own policies and practices to ensure that every student is qualified and competitive [2]. Based on the Charter's Statute of Academic Integrity, there are some pieces of advice to UK students on how to maintain academic integrity:

1. Make sure you fully understand what you read so that you can use the material accurately and appropriately.

2. Take clear and accurate notes as you read and do your research.

3. Summarise and paraphrase ideas where it is possible (but always refer to them).

4. Be sure to acknowledge the other person's work whenever you use their ideas, information or quotes.

5. Use your own writing style.

6. Develop your own ideas.

7. Allow enough time to complete the assignment so then you would not be rushed.

8. Ask a tutor or consultant for help if you need it.

The Charter of Academic Integrity for UK Higher Education sets out the principles of academic integrity for UK universities. Let's look at their essence.

Principle 1: Each individual is responsible within the "whole community". This approach involves: training and support for staff and students; limiting opportunities for academic misconduct; analysing methods of detecting academic dishonesty at the institution; reporting cases of academic dishonesty and collecting data to improve prevention practices; and articulating institutional values.

Principle 2: Solving the problem of academic dishonesty by «the whole community».

Principle 3: Cooperation of the entire education sector to ensure academic integrity.

Principle 4: Making students responsible for maintaining academic integrity.

Principle 5: Expanding interaction with staff. Academic and professional staff play an important role in preventing and detecting student misconduct. Stakeholders and staff responsible for the quality of higher education are exploring how to engage academic staff more actively in protecting academic integrity.

Principle 6: Consistent and effective institutional policies and practices of higher education institutions. Higher education providers clearly define the concept of academic integrity and support policies and practices to ensure it.

Principle 7: Institutional autonomy. As educational institutions are autonomous, teaching and other educational staff in UK higher education are the first line of defence against academic misconduct [2].

List of used sources:

1. Kostikova, I., Dorozhko, A. (2021). Academic integrity through the eyes of students: understanding and misunderstanding. *Innovative pedagogy*, 37, 349–352. <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.71>

2. Academic Integrity Charter for UK Higher Education (2020). Retrieved from <https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/about-us/academic-integrity-charter.pdf>.

УДК: 378

Сенчук Є. С.,

здобувачка вищої освіти І курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Валецька О. В.,

канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави та права, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Доброчесність – позитивна моральна якість, яка зумовлена свідомістю й волею людини, та є стійкою характеристикою її способу життя та вчинків. Під доброчесністю розуміється також готовність і здатність особистості свідомо, неухильно орієнтуватись у своїх діях та поведінці на принципи добра й справедливості [1].

До 2000-х років термін «академічна доброчесність» не використовувався в українському законодавстві. З 2017 року Закон України «Про освіту» статтею 42 чітко визначає поняття академічної доброчесності та її порушення. Це стало важливим кроком на шляху до утвердження етичних принципів у сфері освіти та науки. Згідно закону академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Вона ґрунтується на таких цінностях, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та відвага і є основою для якісної освіти та наукової діяльності.

Порушенням академічної доброчесності вважається: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання [2].

Відповідно до статті 53 Конституції України кожен має право на освіту. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам [3].

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей.

Заходами щодо забезпечення академічної доброчесності є: проведення просвітницької роботи серед учнів, студентів, викладачів та науковців, розроблення та впровадження курсів та програм з академічної доброчесності, створення ефективних механізмів виявлення та запобігання порушенням академічної доброчесності, застосування санкцій до осіб, які порушують академічну доброчесність.

Аналітична платформа «Вокс Україна» провела експериментальне дослідження, яке показує рівень академічної корупції серед студентів в Україні: близько 90% респондентів були певною мірою причетні до різних видів шахрайства, плагіату та інших форм академічної недоброчесності. В опитуванні взяли участь 3034 респондентів з різних регіонів України.

Результати дослідження свідчать про те, що висвітлення проблем корупції в цікавій формі, може бути більш ефективним для

усвідомлення її негативних наслідків студентами, ніж раціональне обговорення фактів та цифр [4].

Першим кроком у боротьбі з академічною недоброчесністю має бути проведення просвітницької діяльності в закладах вищої освіти та серед освітніх управлінців. Учасникам освітнього процесу необхідно розповідати про існування такого явища, його види та відповідальність.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. За дії (бездіяльність), що визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності з підстав та в порядку, визначених законом [2].

Конституція України гарантує право на освіту та передбачає, що вона має ґрунтуватися на етичних принципах. Закон України «Про освіту» визначає академічну доброчесність та встановлює відповідальність за її порушення. Міністерство освіти і науки України затверджує Порядок забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти.

Академічна доброчесність є важливою для: забезпечення якості освіти та наукових досліджень, підвищення довіри до дипломів та наукових ступенів, виховання етичних цінностей у молоді, створення сприятливого середовища для розвитку науки та інновацій

Список використаних джерел:

1. Study.NAZK – навчальна платформа Національного агентства з питань запобігання корупції URL : <https://study.nazk.gov.ua/courses/coursev1:NAZK+prosvita001+17.07.2022/course/>
2. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (із змін.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Аналітична платформа «Вокс Україна» (дослідження «Чи можуть онлайнвідео відео змінити рівень толерантності до корупції у українських студентів?» від 9 жовтня 2020). URL : <https://voxukraine.org/chi-mozhut-onlajnovi-video-zminiti-riven-tolerantnosti-do-koruptsiyi-u-ukrayinskih-studentiv/>

УДК: 342.6+342.95

Мовчан Є. С.,

Здобувачка вищої освіти І курс,

ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Ткаля О. В.,

к.ю.н, доцент, завідувач

кафедри конституційного та адміністративного права і процесу,

ЧНУ ім. Петра Могили.

ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Корупція – гальмує економічний розвиток, підриває довіру до влади, збільшує нерівності та погіршує якість життя громадян. Корупція є системною проблемою, яка серйозно впливає на суспільство, та для боротьби з нею необхідно розуміти її поняття, причини, наслідки та правові основи. Саме тому збільшення прозорості, вдосконалення законодавства та зміцнення інституцій можуть сприяти ефективній боротьбі з корупцією та забезпечити стабільний розвиток суспільства.

Згідно ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. (остання редакція 30.12.2023р.), корупція це

«використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [1]. Таким чином, корупція полягає у зловживанні особою своїми службовими повноваженнями, спрямованим на отримання неправомірної вигоди, незалежно від її суми (шоколадка лікарю, квіти вчителю).

Варто зазначити, що корупція розпочала своє існування не із здобуттям Україною незалежності, хоча на її поширення неодмінно вплинули, у той час, такі фактори, як побудова суспільства, заснованого на економічних началах, неврегульованість нормативними актами майже всіх сфер життя, а також злиденність населення. Все це сприяло перерозподілу влади та власності та укоріненню корупції в усіх сферах життя. Корупція існувала ще в радянських республіках, причому із самого початку їх створення хоча інформація про таке явище замовчувалася. Але вже тоді вживалися певні заходи протидії. Так, 26 квітня 1919 року Радою народних комісарів УРСР було прийнято Декрет «Про хабарництво та незаконні побори», відповідно до якого посадові особи, винні у прийнятті хабаря, підлягали покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 5 років, штрафові у потрійному розмірі хабаря та позбавленню права обіймати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 10 років. Якщо такі дії посадової особи було поєднано вимогою чи вимаганням, то покарання збільшувалося до призначення позбавлення волі на строк від 10 років, конфіскації майна та позбавлення права обіймати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 20 років. Якщо хабарництво було здійснене з метою вчинення злочину чи службового проступку, то винна особа підлягала покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше 10 років, конфіскації майна та позбавлення права займати відповідальні посади в радянських і громадських закладах на строк не менше 20 років; або у вигляді смертної кари.[2]

Корупція, її масштаби, специфіка і динаміка є наслідком загальних політичних, соціальних та економічних проблем країни. Наприклад:

1. Труднощі подолання спадку тоталітарного періоду. До них відноситься, насамперед, повільний відхід від закритості і не підконтрольності влади, які, безумовно, сприяли процвітанню

корупції. Адміністративні органи в Україні, особливо на регіональному рівні продовжують грати на економічному полі за тими правилами, які встановлюють самі для себе. Така ситуація неминуче породжує корупцію

2. Економічний занепад і політична нестабільність. Зубожіння населення, неспроможність влади забезпечити державним службовцям гідне утримання підштовхують і тих, і інших до порушень, що призводить до масової низової корупції. Це підкріплюється старими радянськими традиціями блату.

3. Професійна некомпетентність бюрократії.

4. Кумівство та політичне заступництво, внаслідок чого формуються таємні домовленості, що ослабляють механізми контролю та запобігання корупції.

5. Нерозвинене громадянське суспільство, в наслідок чого громадяни не мають достатнього впливу щодо ефективного контролю за діями законодавчої, виконавчої та судової гілок державної влади. [3]

Загалом за даними МВС, кожний десятий посадовий злочин відбувався у сфері приватизації. Найбільш поширені порушення - привласнення грошових коштів і хабарі (неправомірна вигода). Майже в половині регіонів України до кримінальної відповідальності були притягнуті зайняті приватизацією чиновники з керівництва адміністрацій, територіальних комітетів з управління майном, фондів майна. До цього доведеться додати численні випадки, які не підпадають під пряму кримінальну відповідальність: оцінювання приватизованих об'єктів за заниженими сумами, маніпуляції умовами конкурсів, скупка підприємств чиновниками через довірених осіб. Не випадково саме приватизація стала останнім часом полем для політичних сутичок, в яких головна зброя - компрометуючі матеріали і звинувачення в корупції. [4]

В Законі України «Про запобігання корупції» зазначені механізми запобігання і протидії корупції. Так наприклад, стаття 54 зазначає, що «державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування забороняється одержувати від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошові кошти або інше майно, нематеріальні активи, майнові переваги, пільги чи послуги, крім випадків, передбачених законами або чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Незаконне одержання від фізичних, юридичних осіб безоплатно грошових коштів або іншого майна, нематеріальних активів, майнових переваг, пільг чи послуг за наявності підстав тягне за собою відповідальність відповідних посадових осіб державних

органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування»[1]. Крім того, передбачено можливість притягнення до відповідальності за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. У ст.. 65 Закону України «Про запобігання корупції» визначено у випадках передбачених законом застосування кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності. У разі вчинення від імені та в інтересах юридичної особи її уповноваженою особою кримінального правопорушення самостійно або у співучасті до юридичної особи у випадках, визначених Кримінальним кодексом України, застосовуються заходи кримінально-правового характеру.

Відповідно до розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності, та діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Кримінального кодексу України передбачено притягнення до кримінальної відповідальності за низку порушень серед яких: декларування недостовірної інформації; зловживання владою або службовим становищем; зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; незаконне збагачення; підкуп особи, яка надає публічні послуги; пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі [5]. Відповідно до частини 5 статті 65 Закону особа, якій повідомлено про підозру у вчиненні нею злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання повноважень на посаді в порядку, визначеному законом. Збитки, шкода, завдані державі внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, підлягають відшкодуванню особою, яка вчинила відповідне правопорушення, в установленому законом порядку. Кошти та інше майно, одержані внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку. Особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку. Частиною 3 статті 65 Закону передбачено, що за поданням спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства, з метою виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню

корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконанню вимог Закону в інший спосіб, рішенням керівника органу, підприємства, установи, організації, в якому працює особа, яка вчинила таке правопорушення, проводиться службове розслідування в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Відомості про осіб, яких притягнуто до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень щодо яких судами прийняті відповідні рішення, які набрали законної сили, а також відомості про накладення дисциплінарних стягнень за корупційні правопорушення заносяться до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.[1]

Наразі, як вже згадувалось, в Україні діє Закон України «Про запобігання корупції» в якому вказується, що особа яка вчинила корупційні правопорушення може понести за це адміністративну відповідальність. Наприклад, перелік адміністративних корупційних правопорушень та санкцій, які застосовуються за їх вчинення, передбачені главою 13-А «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відповідно до частини 5 статті 65 Закону особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом. У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням. Згідно із статтею 38 КУпАП адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а також правопорушень, передбачених статтями 164-14, 212-15, 212-21 цього Кодексу, може бути накладено протягом трьох місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення[6].

У міркуваннях про нинішній стан України масштабна корупція стала одним з головних і загальноприйнятих тез. Одночасно вона як і раніше розглядається лише як один з видів злочинів, притаманних аморальним чиновникам. Вкрай слабо усвідомлюються негативні наслідки корупції, що, природно, погіршує терпиме ставлення до неї. Безсумнівно, що корупція надає руйнівний вплив на всі сторони життя.

В більшій чи меншій мірі негативні наслідки корупції проявляються наразі в Україні. А саме:

1. Збитки для бюджету та економіки: Зростання тіншового сектору веде до зменшення податкових надходжень, що ослаблює державний бюджет. Держава втрачає фінансові інструменти для регулювання економіки. Невиконання бюджетних зобов'язань загострює соціальні проблеми.

2. Нечесна конкуренція та неефективність ринку: Незаконні переваги тіншових учасників ринку спотворюють конкуренцію, шкодячи добросовісним підприємствам. Знижується загальна ефективність ринку, дискредитується ідея ринкової конкуренції.

3. Перешкоди для розвитку приватного сектору: Порушення під час приватизації та штучні банкрутства, пов'язані з корупцією, гальмують появу ефективних приватних власників.

4. Неefективне використання бюджетних коштів: Корупційні схеми при розподілі держзамовлень та кредитів витрачають бюджетні кошти неефективно, посилюючи бюджетні проблеми.

5. Зростання цін та шкода для споживачів: Корупційні "витрати" штучно підвищують ціни, шкодячи добросовісним споживачам. І внаслідок цього народ стає головною жертвою корупції.

6. Погіршення інвестиційного клімату: Недвіра до чесності правил гри на ринку з боку агентів погіршує інвестиційний клімат. Знижуються інвестиції, що перешкоджає подоланню спаду виробництва та оновленню основних фондів.

7. Негативний вплив на неурядові організації: Корупція на підприємствах та в громадських організаціях знижує їх ефективність, шкодячи економіці загалом.[4]

В цілому, тіншова економіка та корупція мають руйнівний вплив на економіку, підриваючи здорову конкуренцію, стримуючи інвестиції та шкодячи добробуту громадян. Економічні втрати від корупції досить важко виміряти напряму, оскільки вони включають не лише суму хабарів, які обмінюються між сторонами, але й значну кількість інших шкідливих наслідків. Зазвичай ми розуміємо корупцію як обмін грошей чи послуг за вигоди або послуги від державних чиновників чи політиків. Однак головна проблема полягає в наслідках цих недобросовісних дій. Наприклад, у випадку корупційного тендеру, де перемагає недобросовісний виконавець, втрати можуть бути значно більшими, ніж просто сума хабаря, яку виручив корупційний чиновник. Це може призвести до невідповідного виконання робіт або надання поганої якості товарів чи послуг. Такі дії можуть мати серйозні наслідки для економіки та суспільства в цілому, такі як

зниження конкурентоспроможності підприємств, зростання цін на товари та послуги для споживачів, втрата довіри до влади та системи правосуддя. Отже, коли ми говоримо про економічні втрати від корупції, ми маємо на увазі не лише прямі фінансові втрати через хабарі, але й широкий спектр негативних наслідків, які можуть виникнути внаслідок корупційних дій. Такі втрати може бути важко виміряти, але їх вплив на економіку та суспільство може бути значним.

Отже, ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексного підходу, що включає у себе не лише правові механізми, але й культурні зміни та політичну волю. Наслідком такої боротьби повинно стати сильне, справедливе та процвітаюче суспільство, де право кожного громадянина на рівність перед законом гарантоване, де ресурси спрямовані на розвиток та покращення якості життя всіх людей, а довіра до влади та інститутів зміцнена. Таке суспільство буде сильним, справедливим та процвітаючим, де кожен зможе реалізувати свій потенціал без перешкод корупційних схем.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про запобігання корупції» // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Запобігання та протидія корупції. Навчальний посібник. /За редакцією проф. А. М. Михненка. К., 2013. 625 с. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=450&num=6
3. Офіційний інтернет-портал Голосіївської районної державної адміністрації в м. Києві. URL: <https://golos.kyivcity.gov.ua/>
4. Антикорупційна політика в Україні. Мультимедійний навчальний посібник Національна Академія Внутрішніх Справ. К., 2016. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/atikorruption/lectures/lecture_1.html
5. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26, ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення редакція від 14.10.23 // Відомості Верховної Ради Української РСР (БВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Волченко Д. В.,
5 курс, спеціальність Право
ЧНУ ім. Петра Могили,
Валецька О. В.,
науковий керівник, к.ю.н., доцент, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА (НА ПРИКЛАДІ ДОСВІДУ СААРЛАНДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Питання академічної доброчесності як основоположного принципу забезпечення якості вищої освіти наразі є особливо актуальним, з огляду на прагнення України інтегруватися у європейський і світовий освітній та науковий простори. Відповідно, виникає необхідність докорінного реформування усіх ланок освіти, зокрема вищої, з метою приведення їх у відповідність із закордонними освітніми стандартами. Коли ми говоримо про академічну доброчесність, то маємо на увазі, насамперед, певні морально-етичні принципи, яких мають чітко дотримуватися всі члени цивілізованого освітнього та наукового співтовариства як під час викладання і навчання, так і під час наукової діяльності.

Ще однією причиною актуальності зазначеного питання є сучасний етап розвитку комп'ютерних технологій, який розкрив широкі можливості вільного доступу до інформації, її використання та поширення, ознайомлення викладачів, науковців та студентів з поглядами інших авторів, їх роботами тощо. Водночас, на цьому фоні в освітньо-науковому просторі з'явилися й негативні аспекти – прояви нечесності та шахрайства, несанкціоноване використання чужої праці й т. ін., тобто академічної недоброчесності [1, с. 17].

Сформованість ідеї академічної доброчесності в університетах Федеративної Республіки Німеччина на рівні академічної свідомості і в академічних спільнотах дозволяє виокремити особливості її розвитку. Серед цих особливостей можемо визначити універсальні та конкретні. До універсальних особливостей розвитку академічної доброчесності можна віднести: багатовимірність, прозорість, об'єктивність, мотивація та зміст вдосконалення на певних етапах становлення майбутнього фахівця.

Університети ФРН враховують академічну доброчесність як складову якості освіти. Академічна доброчесність, як цінність академічної культури регламентована у численних нормативно-

правових актах ЄС, зокрема у Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004) [2], Європейській хартії для науковців (2005) [3], Європейському кодексі дослідницької доброчесності (2017) [4], Рекомендації Ради ЄС C/2023/1640 (2023) [5] тощо. На федеральному рівні академічна доброчесність регулюється Конституцією ФРН, Законом ФРН «Про авторське право і суміжні права» (Urheberrechtsgesetz) [6] та правом вищої освіти (Hochschulrecht) [7]. У Законі ФРН про авторське право немає прямих згадок поняття «плагіат», але він містить положення про академічну доброчесність, відповідно до якого використання текстів інших авторів допускається тільки для наукового обговорення цитованого тексту, але ці цитати мають бути належним чином позначені та оформлені [6].

Право вищої освіти складає окрему галузь права, що регулюється окремими федеральними землями. Згідно з ч. 6 ст. 39 Закону федеральної землі Саар про вищу освіту, особи які займаються науковою діяльністю у вищому навчальному закладі, зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності. Оскільки університети мають свободу наукових досліджень і викладання здійснюється відповідно до ст. 5 Закону федеральної землі Саар про вищу освіту, вони уповноважені згідно з ч. 1 ст. 24 цього Закону у своїх статутах визначити власні принципи академічної доброчесності [8].

Основним нормативно-правовим документом, що регулює питання реалізації принципів академічної доброчесності у Саарландському університеті є «Положення щодо забезпечення належної наукової практики та боротьби з науковими порушеннями в Саарландському університеті» від 18 жовтня 2023 року, затверджене Сенатом Саарландського університету. Згідно з ч. 3 ст. 3 вказаного Положення, з метою запобігання проявам академічної недоброчесності, університет несе відповідальність за забезпечення дотримання принципів належної академічної практики серед студентів, викладачів та наукового персоналу. Факультети Саарландського університету покликані забезпечити, щоб студенти з початку навчання в більшій мірі навчалися принципам академічної роботи та належної академічної практики. Ч. 4 ст. 5 Положення містить детальний перелік вимог до наукових публікацій, серед яких можна виокремити обов'язковість цитування першоджерел, ідентифікації походження даних, використаних у процесі дослідження, та повноту опису дослідницького процесу [9].

«Положення щодо забезпечення належної наукової практики та боротьби з науковими порушеннями в Саарландському університеті» від 18 жовтня 2023 року надає чітке визначення поняттю академічної недоброчесності. У розумінні ч. 1 ст. 10 вказаного Положення проявами академічної недоброчесності є надання у науковому контексті помилкової інформації свідомо або через грубу недбалість або порушення права інтелектуальної власності інших осіб. Серед найсерйозніших порушень академічної доброчесності Положення виділяє фальсифікацію даних або результатів дослідження, незаконне використання твору або частини твору іншого автора з посиланням на презумпцію авторства, несанкціоноване використання дослідницьких підходів та ідей іншого автора та несанкціоновану публікацію твору іншого автора третьою особою від власного імені [9].

З метою забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності та належної наукової практики в Саарландському університеті діють дві інстанції, які розглядають випадки порушень наукової етики – омбудсмен і комісія з розслідування наукових проступків [9]. Омбудсмен, як довірена особа, є першою контактною особою у разі виникнення підозр щодо порушення академічної доброчесності. На омбудсмена покладаються повноваження щодо проведення попереднього розслідування академічних проступків, надання консультацій відповідним особам щодо захисту їхньої наукової доброчесності, а також медіація конфліктів, що виникли на базі порушення однією зі сторін принципів належної наукової практики.

Комісія з розслідування наукових проступків є постійно діючим органом, що був створений на базі Саарландського університету, для розслідування звинувачень у проявах академічної недоброчесності. Комісія складається з трьох осіб, які призначаються Президентом університету за погодженням із Сенатом на трирічний термін. Омбудсмен також входить до складу комісії як особа з правом дорадчого голосу. Повноваженнями комісії є проведення офіційного розслідування академічних проступків та винесення відповідного рішення за результатами проведеного розслідування [9].

З 2019 року Саарландський університет надає всім членам університету ліцензію на програмне забезпечення для перевірки плагіату «Turnitin Originality Check». На всіх членів університету покладається обов'язок щодо перевірки академічних текстів (семінарських завдань, бакалаврських та магістерських робіт або дисертацій, а також наукових публікацій) на унікальність. Якщо за результатами детальної оцінки академічного тексту є обґрунтована

підозра у плагиаті, Комісія з розслідування наукових проступків за заявою заінтересованої особи зобов'язана порушити процедуру розслідування. За результатами розслідування, Комісія застосовує до порушника відповідні санкції: повернення роботи на доопрацювання, зниження загальної оцінки, недопущення до іспиту або втрата права на складання іспиту з відповідної навчальної дисципліни [10].

Цікавою є політика Саарландського університету щодо використання ChatGPT та технологій на базі ШІ під час написання академічних робіт та іспитів. Загалом, політика університету забороняє будь-яке використання технологій ШІ у навчальній або науково-дослідній діяльності. Кожен студент, викладач або науковий співробітник зобов'язаний підписувати так звану «Згоду щодо невикористання технологій ШІ» та до кожної академічної роботи додавати підтвердження про те, що текст не було згенеровано за допомогою ШІ. Проте, у виняткових випадках за дозволом викладача студентам дозволяється використовувати ChatGPT та технології ШІ як допоміжний засіб під час виконання завдань або написання іспитів. Від студентів вимагається детальне документування відповідей, отриманих за допомогою ШІ, та посилання на ШІ як на джерело у власному тексті. У цьому розумінні ChatGPT та технології на базі ШІ використовуються студентами як інструмент для отримання інформації, а не надійне наукове джерело. Окрім цього, студенти навчаються використовувати новітні технології у освітній діяльності та критично ставитися до відповідей, згенерованих ШІ [11].

Таким чином, вважаємо, що використання позитивного досвіду університетів Федеративної Республіки Німеччина, зокрема Саарландського університету, щодо забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності у освітній та науковій діяльності допоможе посиленню якості вищої освіти та наукових досліджень в Україні. На нашу думку, практика Саарландського університету є корисною передусім в аспекті детальної нормативно-правової регламентації академічної доброчесності, організації системи контролю за порушеннями, інтеграції механізмів виявлення, а також впровадження ефективних процедур розслідування та реагування на виявлені порушення.

Список використаних джерел:

1. B. Schloer. Academic Misconduct. Regulations and Decisions of Administrative Courts in Germany. *The Journal of Eastern European Law*. 2020. № 83. С. 16-19.

2. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region. *UNESCO European Centre for Higher Education*. URL :

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000139478> (дата звернення: 09.04.2024).

3. European Charter for Researchers. *EURAXESS*. URL:

<https://euraxess.ec.europa.eu/jobs/charter/european-charter> (дата звернення: 09.04.2024).

4. The European Code of Conduct for Research Integrity. *All European Academies*. URL : <https://allea.org/code-of-conduct/> (дата звернення: 10.04.2024).

5. Council Recommendation on a European framework to attract and retain research, innovation and entrepreneurial talents in Europe. Recommendation C/2023/1640 of 18 December 2023. *EUR-Lex*. URL : <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1640/oj> (дата звернення: 11.04.2024).

6. UrhG - nichtamtliches Inhaltsverzeichnis. *Bundesministerium der Justiz*. URL : <https://www.gesetze-im-internet.de/urhg/> (дата звернення: 11.04.2024).

7. Hochschulrecht - Überblicksdarstellungen. *Deutscher Bildungsserver*. URL : <https://www.bildungsserver.de/hochschulrecht-30-de.html> (дата звернення: 11.04.2024)

8. Saarländisches Hochschulgesetz (SHSG) Vom 30 November 2016. Bürgersevice Saarland. *Bürgerservice Saarland*. URL : <https://recht.saarland.de/bssl/document/jlr-HSchulGSLV3IVZ> (дата звернення: 11.04.2024)

9. Ordnung zur Sicherung guter wissenschaftlicher Praxis und zum Umgang mit wissenschaftlichem Fehlverhalten an der Universität des Saarlandes. *Universität des Saarlandes*. URL : https://www.uni-saarland.de/fileadmin/upload/verwaltung/ombudsperson/DB23_58_S.509-522.pdf (дата звернення 15.04.2024).

10. Informationsblatt zur Überprüfung von möglichen Plagiaten an der Universität des Saarlandes. *Universität des Saarlandes*. URL : https://www.uni-saarland.de/fileadmin/upload/verwaltung/ombudsperson/Handreichung_Informationenblatt_Plagiate.pdf (дата звернення 18.04.2024).

11. Handreichung LS: Empfehlungen zum Umgang mit ChatGPT im Kontext von Prüfungen an der UdS aus 28.02.2023. *Universität des Saarlandes*. URL :

https://www.unisaarland.de/fileadmin/upload/verwaltung/ombudsperson/Handreichung_ChatGPT.pdf (дата звернення: 19.04.2024).

Ляпкін М. Д.,
5 курс, спеціальність Право,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Валецька О. В.,
науковий керівник, к.ю.н., доцент, ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СУКУПНІСТЬ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

«Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися всі учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності. Її мета – забезпечити довіру до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

У сучасному світі, де знання та інформація стають дедалі доступнішими, питання академічної доброчесності набуває все більшої ваги. Це пов'язано з тим, що зростає ризик шахрайства та плагіату, що може негативно вплинути на якість освіти [2], [2].

Академічна доброчесність є важливою складовою якісної освіти з таких причин:

Забезпечує довіру до результатів навчання: Коли здобувачі освіти знають, що всі учасники освітнього процесу дотримуються однакових правил, це дає їм впевненість у тому, що їхні оцінки є справедливими та відображають їхні реальні знання та навички.

Сприяє створенню справедливої та прозорої системи оцінювання: Академічна доброчесність гарантує, що всі здобувачі освіти мають однакові шанси на успіх, незалежно від їхнього походження, зв'язків чи інших факторів.

Виховує у здобувачів освіти повагу до інтелектуальної власності: Дотримання принципів академічної доброчесності допомагає здобувачам освіти зрозуміти важливість авторського права та навчитись правильно використовувати чужі матеріали.

Порушення академічної доброчесності підривають довіру до результатів навчання, роблять систему оцінювання несправедливою та завдають шкоди розвитку інтелектуальних здібностей здобувачів освіти [3].

Пряме копіювання, перефразування, самоплагіат і неналежне цитування є різновидами плагіату - використання чужих ідей та текстів

без належного посилання на джерела. Такі дії демонструють неповагу до інтелектуальної власності інших авторів.

«Статистика перевірки кваліфікаційних робіт магістрів та бакалаврів за 2018-2019 н.р. вказує що з 1 691 робіт схожість з документами з бібліотеки мали тільки 26,8%, а 73,2% були оригінальними. Статистика перевірки кваліфікаційних робіт магістрів та бакалаврів за 2019-2020 н. р. вказала що з 899 робіт 3,2% мали схожість з інтернет джерелами 19,5% мали схожість з документами бібліотеки [5].

Списування, що включає копіювання відповідей інших здобувачів, використання заборонених підказок та отримання несанкціонованої допомоги, порушує принципи чесності та справедливості оцінювання, позбавляючи всіх рівних можливостей.

Фальсифікація, тобто свідоме спотворення чи вигадання даних, результатів досліджень, посилань тощо, підриває достовірність отриманих знань та навичок, перекручуючи картину реальних досягнень здобувачів освіти.

Для вирішення порушень академічної доброчесності можна застосувати такі заходи:

Профілактика:

1. Розробка та впровадження чіткого кодексу академічної доброчесності в закладі освіти.
2. Регулярне навчання та інформування учасників освітнього процесу щодо принципів і норм доброчесності.
3. Формування культури академічної доброчесності через виховну роботу та приклади викладачів.

Виявлення порушень:

1. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для перевірки робіт на плагіат.
2. Посилення контролю та нагляду під час іспитів та інших форм оцінювання.
3. Створення прозорих та об'єктивних механізмів реагування на скарги щодо порушень.

Реагування та покарання:

1. Чіткі санкції за встановлені порушення, прописані в нормативних документах закладу.
2. Застосування дисциплінарних заходів, таких як зниження оцінки, повторне проходження курсу або відрахування.
3. У разі грубих порушень - направлення матеріалів до правоохоронних органів.

Відновлення довіри:

1. Надання можливості виправити ситуацію через повторне виконання робіт чи складання іспитів.

2. Відновлення репутації закладу освіти шляхом прозорості та послідовності в реагуванні на порушення.

Системний підхід:

1. Інтеграція принципів академічної доброчесності в усі освітні та наукові процеси закладу.

2. Налагодження співпраці між адміністрацією, викладачами та здобувачами освіти.

3. Постійний моніторинг ефективності впроваджених заходів та їх коригування.

Комплексне застосування таких заходів допоможе сформувати в закладі культуру академічної доброчесності та мінімізувати порушення [4].

Отже, академічна доброчесність є вкрай важливою для забезпечення якісної освіти та підготовки відповідальних фахівців. Вона сприяє довірі до результатів навчання, справедливому оцінюванню та повазі до інтелектуальної власності. Попри високий рівень оригінальності студентських робіт, існують випадки плагіату та недотримання правил цитування. Для вирішення цієї проблеми необхідний комплексний підхід з профілактикою, виявленням порушень, реагуванням, відновленням довіри та інтеграцією принципів доброчесності в освітній процес за участі адміністрації, викладачів і студентів.

Список використаних джерел:

1. Що таке академічна доброчесність?. Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. Головна. Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету. URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_78.html (дата звернення: 19.04.2024).

2. Іванова О., Горицька О., Шаповалова Т. Академічна доброчесність як запорука забезпечення якості освіти. Перспективи та інновації науки. 2022. № 3 (8). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3\(8\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-3(8)-84-97) (дата звернення: 08.04.2024).

3. Розман І. Академічна доброчесність як важлива складова якісної освіти. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 2 (4). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2\(4\)-368-376](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-368-376) (дата звернення: 08.04.2024).

4. Садикова Я. Плагіат та академічний плагіат: цивільно-правова відповідальність та академічна відповідальність. Law. State.

Technology. 2022. № 4. С. 39–44. URL: <https://doi.org/10.32782/1st/2021-4-7> (дата звернення: 08.04.2024).

5. Академічна доброчесність – Одеський національний економічний університет – Офіційний сайт. Одеський національний економічний університет – Офіційний сайт – ОНЕУ. URL: <http://oneu.edu.ua/akademichna-dobrochesnist/> (дата звернення: 13.04.2024).

6. Самчук В. Академічна доброчесність і репутація університету. *Scientia fructuosa*. 2023. Т. 150, № 4. С. 138–152. URL: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(150\)09](https://doi.org/10.31617/1.2023(150)09) (дата звернення: 08.04.2024).

УДК 378.015.31:174.7

Кузнєцова А. А.,

здобувачка вищої освіти I курс,

ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Валецька О. В.,

к.ю.н, доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права,

ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ОКСФОРДУ

Академічна доброчесність - це сукупність законодавчо закріплених етичних принципів і правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час здійснення навчальної, викладацької та наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення достовірності результатів навчання або наукової(творчої) діяльності.[1] З одного боку, вона є складною міждисциплінарною категорією в поєднанні з етичними нормами й правилами поведінки особи в освітньому та науково-дослідницькому процесі та механізми за допомогою яких реалізується на практиці. З іншого боку- існує комплекс чинників які впливають на університет, визначаючи його спроможність та прагнення протидіяти академічній нечесності. Цими чинниками є: морально-культурні засади, інституційні, морально та освітньо-виховні.[2]

Академічна доброчесність є основою інтелектуальної та етичної відповідальності як студентів, так й інших суб'єктів освітнього процесу в Оксфорді. Саме академічній доброчесності варто приділяти найбільшу увагу, аби уникати порушення прав на інтелектуальну власність.

Важливістю покращення знань про академічну доброчесність є забезпечення справедливого оцінювання знань, підтримка високих стандартів дослідницької діяльності та підвищення моральних якостей. Оксфордський університет розробив освітній курс з питань академічної доброчесності, аби посприяти швидшому сприйняттю інформації студентами, викладачами та всіма охочими.[.3]

Щодо академічної доброчесності у наукових дослідженнях студентів та викладачів Оксфорду. Існує Кодекс практики та процедури Оксфордського університету щодо академічної доброчесності в дослідженнях.[.4]Заклад освіти очікує, що всі члени університету повинні бути чесні у звітуванні про дослідження, повинні прагнути забезпечити точність даних і результатів дослідження та враховувати правки своїх колег; мають ознайомитися з інструкціями задля покращення дослідницької практики та стандартів доброчесності; дотримуватись етичних і юридичних зобов'язань згідно з вимогами законодавчих і регулятивних органів, включно з дотриманням етичної поведінки та дозволу на дослідження, якщо це необхідно. Повинні переконатися, що будь-яке дослідження відповідає стандартам та процедурам університету та іншим угодам/умовам, що стосуються проекту та забезпечує належне управління та прозорість; мають переконатися, що володіють необхідними навичками та знаннями у галузі свого дослідження; прагнути забезпечити безпеку гідності, добробуту та прав тих, хто пов'язаний з дослідженням; ефективно та прозоро вирішувати будь-які конфлікти інтересів, як фактичні так і потенційні, повідомляючи про це відповідним органам за необхідністю; належним чином врахувати предметні дисциплінарні норми, визнати, що авторство результату дослідження слід враховувати лише досліднику, який зробив значний інтелектуальний або практичний внесок у результат, та готовий взяти на себе відповідальність за цей внесок; мають дотримуватися вказівок будь-яких професійних організацій з питань цього дослідження. Дослідники, які є членами регульованої професії мають дотримуватися вказівок і вимог органу, якому вони підзвітні.

Недотримання цього Кодексу може призвести до звинувачення у неправомірній поведінці під час дослідження та може бути підставою для дисциплінарного стягнення або виключення/звільнення з посади(для працівників)

Неналежна поведінка може включати в себе: фальсифікацію, спотворення даних, недотримання належних стандартів, щодо збереження даних, невизнане привласнення роботи інших осіб та зловживання конфіденційністю, тощо. Може включати в себе бездіяльність та акти вчинення.

Академічна доброчесність не є просто набором правил чи обмежень. Це – фундамент, що скріплює освітню систему, роблячи її міцною, гнучкою та орієнтованою на досягнення найвищих стандартів. Її фундаментальні принципи – чесність, справедливість та повага – є ключовими для інтелектуального зростання, особистого розвитку та загального процвітання.

Список використаних джерел:

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#n613>

2. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. URL:<http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1W> (дата звернення: 18.04.2024)

3. Intellectual property: Law and practice A collection of intellectual property legislation, manuals, guidance and notices for IP professionals. Intellectual Property Office Published 21 September 2023 <https://www.gov.uk/government/collections/intellectual-property-law-and-practice>

4. Academic integrity in research The University of Oxford's Code of practice and procedure on academic integrity in research Approved by University Research and Innovation Committee: 9 June 2022 <https://hr.admin.ox.ac.uk/academic-integrity-in-research>

УДК: 378

Коломієць Н. М.,

здобувач вищої освіти I курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,

Науковий керівник:

Валецька О. В.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТАХ ЧЕХІЇ

В сучасному світі доступ до інформації та знань стає все більш доступним, тому питання дотримання академічної доброчесності набуває особливої актуальності, адже плагіат може значно вплинути як на репутацію ВНЗ, так і на якість освіти в цілому. Це стосується і

Чехії, на території якої налічується більше 50 ВНЗ, що згідно минулорічного звіту надають освіту понад 350 тисячам студентів, причому кількість студентів постійно зростає.

Міністерство освіти Чехії тривалий час системно займається проблемою плагіату.

Відповідно до положень поправки № 552/2005 36, до Закону č. 111/1998 “Про вищі навчальні заклади” усі дипломні роботи мають подаватися в електронному вигляді [1, с. 36].

Великі зміни були здійснені щодо Закону “Про вищі навчальні заклади” в 2016 році, які дозволили ректору вищого навчального закладу у разі доведеного плагіату ініціювати провадження щодо визнання недійсним складання державного випускного іспиту випускником [1, с.36]. Завдяки цим заходам контроль випускних робіт став значно суворішим.

Чеські університети беруть важливу участь в забезпеченні академічної доброчесності.

Питання плагіату розглядається в постанові Уряду № 274/2016 “Про стандарти акредитації у сфері вищої освіти” [2, с. 8].

У заявці на акредитацію, як інституційної, так і навчальної програми, університет повинен довести, що він вжив достатньо ефективних заходів для захисту інтелектуальної власності, а також, проти навмисних дій, спрямованих на порушення академічної доброчесності, тобто особливо проти плагіату та шахрайства під час навчання.

У Міністерстві наголошують, що відповідальність за якість випускних робіт крім студентів несуть й виші, тому університети зосереджуються переважно на внутрішній системі забезпечення якості освітньої діяльності.

Зважаючи на зазначене, Міністерство Освіти Чехії вважає достатніми чинні законодавчі заходи щодо плагіату випускних робіт студентів ВНЗ [3].

Інтернет бази даних сприяють міжуніверситетській співпраці.

Вже протягом 2008 і 2011 років разом з державними університетами були здійснені заходи щодо створення технічних і методичних засобів контролю та захисту від плагіату [3].

У рамках спільних проєктів державних університетів було створено систему, що порівнює дипломні роботи студентів між собою та іншими інтернет ресурсами – “Theses”, яку станом на 2024 рік використовують , близько 66 університетів та вищих шкіл для перевірки дипломних робіт студентів [4]. Система порівнює окремі документи з вмістом сховищ даних та інших онлайн-джерел. Цей інструмент можуть використовувати як викладачі, так і студенти.

Зважаючи на використання університетами спільних баз даних, виявлення плагиату стане ще ефективнішим.

Чеські університети є досить автономними.

Користуючись самоврядністю ВНЗ можуть самостійно створювати умови для боротьби з плагиатом в межах їхньої компетенції.

Наприклад, Університет Масарика чітко визначає плагиат порушенням основ академічної етики а також він включений до числа проступків у всіх дисциплінарних кодексах факультету. За дисциплінарні проступки можуть бути застосовані такі стягнення як: попередження, відсторонення від навчання з випробувальним терміном, а у випадках, коли проступок вчинено навмисно - відсторонення від навчання [5].

Потенційний плагиат в Університеті Масарика виявляють за допомогою спеціалізованого додатку, реалізованого безпосередньо в інформаційній системі. Саме факультет інформатики Університету Масарика розробив "Theses" [4].

Крім "Theses" застосовується "Odevzdej", який виступає не лише інструментом для перевірки і короткострокового зберігання семінарських робіт але й публічною базою даних де кожен може завантажити свій текст, який потім система оцінить і надішле результати на вказану електронну пошту. Для збору, архівації та представлення опублікованих робіт в університетах використовують "Repozitar" [4]. Чеські університети, які дійсно зацікавлені у вирішенні проблеми плагиату вже змогли створити якісні та ефективні інтернет бази даних.

Системи боротьби з плагиатом можуть бути використані в багатьох різних випадках.

Система "Theses" може допомогти викладачеві виявити плагиат в дипломних і семінарських роботах і навпаки, студенти можуть скористатися публічним доступом до "Odevzdej" і перевірити власні тези перед поданням, правильність цитувань або переглянути ряд уривків, взятих від іншого автора. Система Repozitar поєднує функціональність цифрової бібліотеки з виявленням плагиату [6]. Інтернет бази багатоманітні і можуть слугувати корисним інструментом не тільки для викладачів, а й для студентів.

Значною перевагою систематичної та взаємної боротьби університетів є ефект запобігання систем виявлення плагиату.

Ризик викриття, пов'язаний із систематичним використанням антиплагиатних систем десятками університетів ще більше зменшуватиме рівень неправомірного використання доступних електронних джерел. Також одним із факторів є публічність робіт, люди діють більш відповідально, знаючи, що їхній текст буде доступним.

У вік інформаційних технологій плагиат дійсно є серйозною проблемою. Існує щонайменше три стратегії, які люди можуть застосувати, щоб побороти плагиат: проведення систематичних та методичних заходів з боку держави, активна міжуніверситетська та міжнародна співпраця, подальший розвиток цифрових інструментів.

Список використаних джерел:

1. ZÁKON O VYSOKÝCH ŠKOLÁCH URL: <https://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-111-1998-sb-o-vysokych-skolach>(дата звернення: 17.04.2024).
2. Nařízení vlády č. 274/2016. URL: <https://www.msmt.cz/file/38955/>(дата звернення: 17.04.2024).
3. MŠMT K PROBLEMATICE PLAGIÁTORSTVÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH. URL: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/stanovisko-msmt-k-problematice-plagiatorstvi-na-vysokych?lang=1> (дата звернення: 14.04.2024).
4. Theses. URL: <https://theses.cz/> (дата звернення: 15.04.2024).
5. Plagiarism Detection at MU. URL: <https://www.muni.cz/en/about-us/official-notice-board/plagiarism> (дата звернення: 15.04.2024) .
6. Inter-university Cooperation on Plagiarism Detection Systems in Czech Republic. URL: https://is.muni.cz/clanky/2013_IPPHEAE (дата звернення: 15.04.2024) .

УДК: 378

Левкович Є. Ю.,
здобувачка вищої освіти І курсу,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Валецька О. В.,
к.ю.н, доцент кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ ім. Петра Могили.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ ЯПОНІЇ

Актуальність дослідження. Академічна доброчесність є важливим аспектом сучасного навчання у закладах освітньої сфери. Ця навичка є основоположною для подальшого життя: як в сфері написання наукових робіт, так й у робочій сфері. Керуючись визначенням, *Академічна доброчесність* - це сукупність етичних принципів та

визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень[1].

Економічна міць та технологічне лідерство Японії неможливі без розвиненої системи освіти. Саме вона закладає фундамент для всебічного розвитку особистості, формуючи прагнення до знань, дисципліну та відповідальність. В Японії для дітей у віці від 6 до 15 років освіта є обов'язковою, загальна тривалість – 9 років, з яких 6 років – це школа початкового ступеня, та 3 роки – школа середнього ступеня. Після закінчення середньої школи бажаючі можуть навчатися в школі вищого ступеня ще три роки. Ті, хто хоче продовжити освіту, можуть поступати до університету (4 роки), коледжу (2 роки) або професійних шкіл [2].

Ще у дитячому садочку малечі починають пояснювати, що таке чесність, що потрібно поважати працю інших людей. Такі розмови закладають фундамент для подальшого розуміння важливості академічної доброчесності.

У середній та старшій школі в Японії існують чіткі правила та процедури, спрямовані на запобігання плагіату, шахрайству та іншим формам недоброчесної поведінки. На уроках не дозволено користуватися телефонами й іншими гаджетами, які не видаються школами. При створенні презентацій та доповідей учні зобов'язані посилатися на використані джерела, дотримуючись при цьому загальноприйнятих норм академічної доброчесності. Це означає, що вони повинні чітко ідентифікувати всі використані ними матеріали, будь то цитати з текстів, статистичні дані, зображення чи інші джерела інформації. Належне оформлення посилань не лише демонструє повагу до авторів та власників інтелектуальної власності, але й сприяє кращому розумінню представленої інформації та надає аудиторії можливість перевірити її достовірність. Вчителі відіграють важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності. Вони проводять роз'яснювальну роботу серед учнів, контролюють процес виконання завдань. Якщо учень порушив засади академічної доброчесності, на нього чекають серйозні наслідки. Систематичне порушення цих засад може призвести до відрахування з навчального закладу[3].

Високий рівень академічної доброчесності сприяє кращій репутації університету на міжнародній арені та робить його більш привабливим для абітурієнтів та науковців, тому академічна доброчесність є одним з основоположних принципів навчання у вищих закладах Японії. З розвитком інформаційних технологій з'являються

нові форми недоброчесної поведінки, з якими університетам необхідно постійно боротися. Це стосується використання онлайн-сервісів з написання робіт на замовлення, купівлі готових дипломних та курсових робіт, а також маніпулювання електронними системами тестування. Університети повинні використовувати сучасні методи виявлення плагіату та навчати студентів коректному цитуванню джерел. У багатьох університетах існують спеціальні комісії з академічної етики, які розглядають випадки порушення правил доброчесності. Ці комісії проводять ретельні розслідування, збирають докази та визначають справедливі санкції, які можуть включати відрахування з університету, анулювання дипломів або інші покарання.

Висновок. Отже, академічна доброчесність є важливим фактором у системі цінностей японської освіти. Завдяки чітким правилам, ефективним системам контролю та високому рівню усвідомлення важливості цієї теми, Японії вдається виховувати чесних, відповідальних та інтелектуально розвинених громадян.

Список використаних джерел:

1. Що таке академічна доброчесність?. *Наукова бібліотека Запорізького державного медико-фармацевтичного університету*. URL: https://lib.mphu.edu.ua/p_78.html (дата звернення 08.04.2024)
2. Система освіти Японії. дитячі садочки і школи. *Правова підтримка українців евакуйованих до Японії*. URL: https://is-ukr.jp/about_school.html (дата звернення 10.04.2024)
3. *Ministry of education, culture, sports, science and technology Japan*. URL: <https://www.mext.go.jp/en/index.htm> (дата звернення 10.04.2024)

Поживілко Д. А.,
здобувачка вищої освіти I курс,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Науковий керівник:
Ткаля О. В.,
к.ю.н, доцент, завідувач кафедри конституційного та
адміністративного права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили.

ЩОДО КОНВЕНЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ПРОТИ КОРУПЦІЇ

Корупція є глобальною проблемою, яка підриває економічний розвиток, сприяє нерівності, неправді та несправедливості. Вона є перешкодою для сталого розвитку та знищення бідності. Саме тому дослідження боротьби з корупцією та впровадження Конвенції ООН проти корупції в Україні є актуальною та значимою для сучасного українського суспільства.

В Україні, як і в багатьох інших країнах, корупція є серйозною проблемою, яка впливає на всі сфери суспільного життя. Впровадження Конвенції ООН проти корупції в Україні є важливим кроком на шляху до забезпечення прозорості, відповідальності та боротьби з корупцією.

Крім того, впровадження Конвенції сприяє покращенню міжнародного іміджу України, зміцненню довіри міжнародної спільноти та залученню іноземних інвестицій. Все це робить тему впровадження Конвенції ООН проти корупції в Україні особливо актуальною.

Конвенція ООН проти корупції є єдиним універсальним антикорупційним інструментом, що має юридичну силу. Цей документ було прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 31 жовтня 2003 року і набув чинності 14 грудня 2005 року. Україна підписала Конвенцію ООН проти корупції 31 жовтня 2003 року і ратифікувала її 18 жовтня 2006 року. Україна стала стороною Конвенції з 1 січня 2010 року.

Конвенція охоплює п'ять основних сфер: профілактичні заходи, криміналізацію та правоохоронну діяльність, міжнародне співробітництво, повернення активів та технічну допомогу та обмін інформацією. Також вона визначає багато різних форм корупції, таких як хабарництво, торгівля впливом, зловживання повноваженнями та різні акти корупції в приватному секторі.

Тепер детальніше розглянемо окремо кожен з областей:

1. Заходи щодо запобігання корупції, охоплює статті з 5 по 14. Вони встановлюють серію модельних профілактичних політик, таких як створення антикорупційних органів та посилення прозорості у фінансуванні виборчих кампаній та політичних партій. Можна привести як приклад статтю 5 «Політика й практика запобігання та протидії корупції». У п. 1. зазначається, що кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й невідкупності, прозорості й відповідальності [1].

2. Криміналізація та правоохоронна діяльність – це статті з 15 по 44. Конвенція вимагає від країн встановити кримінальні та інші правопорушення для покриття широкого спектра актів корупції, якщо вони вже не є злочинами за внутрішнім законодавством. Наприклад, стаття 20 «Незаконне збагачення» визначає: «За умови дотримання своєї конституції та основоположних принципів своєї правової системи кожна Держава-учасниця розглядає можливість вжиття таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочином умисне незаконне збагачення, тобто значне збільшення активів державної посадової особи, яке перевищує її законні доходи і які вона не може раціонально обґрунтувати» [2].

3. Міжнародна співпраця окреслена у статтях 43-49. Конвенція пропонує сильний механізм для держав щодо залучення в міжнародну співпрацю на формальному та неформальному рівнях. Цікавим, в даному контексті є положення статті 45 «Передача засуджених осіб». А саме, Держави-учасниці можуть розглядати можливість укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів або досягнення домовленостей про передачу осіб, засуджених до тюремного ув'язнення або інших видів позбавлення волі за злочини, визначені цією Конвенцією, для відбування покарання на їхній території [2].

4. Заходи щодо повернення активів (статті 51-59 Конвенції). Конвенція включає спеціальну главу про відновлення активів, спрямовану на повернення активів їх законним власникам, включаючи країни, з яких вони були незаконно виведені. До прикладу, відповідно до статті 51 Конвенції повернення активів відповідно до цієї глави є основоположним принципом цієї Конвенції і Держави-учасниці мають

з цією метою якнайширше співпрацювати одна з одною й надавати одна одній допомогу [2].

5. Технічна допомога та обмін інформацією, визначені статтями 60-62, у яких Конвенція закликає держави розробляти або вдосконалювати спеціальні навчальні програми для персоналу, відповідального за запобігання та боротьбу з корупцією. Для кращого розуміння розглянемо статтю 61 «Збирання та аналіз інформації про корупцію та обмін такою інформацією». Відповідно до п.1 кожна Держава-учасниця розглядає можливість проведення, консультуючись з експертами, аналізу тенденцій в галузі корупції на своїй території, а також умов, в яких здійснюються корупційні злочини. Крім того, «Держави-учасниці, з метою розроблення, наскільки це можливо, загальних визначень, стандартів і методологій, розглядають можливість розширення статистичних даних, аналітичних знань щодо корупції та інформації, у тому числі про оптимальні види практики у справі запобігання корупції й боротьби з нею, та обміну ними через посередництво міжнародних і регіональних організацій». Кожна Держава-учасниця розглядає можливість здійснення контролю за своєю політикою і за практичними заходами боротьби з корупцією, а також проведення оцінки їхньої ефективності й дієвості [1].

З моменту прийняття Конвенції було досягнуто значного прогресу. Вона отримала майже універсальну підтримку, з 189 сторонами, що зобов'язалися виконувати антикорупційні зобов'язання Конвенції.

Майбутнє впровадження Конвенції ООН проти корупції в систему нашої держави має як певні успіхи так і деякі прогалини та проблеми. Україна продовжує роботу над впровадженням Конвенції ООН проти корупції. Верховна Рада України прийняла Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки [3]. Ця стратегія була розроблена з урахуванням вимог Конвенції і спрямована на значне зниження рівня корупції в найбільш корумпованих сферах, таких як митниця та оподаткування, суди та правоохоронні органи, державне регулювання економіки, будівництво та земельні відносини, оборонний сектор, охорона здоров'я, соціальний захист.

Також доречно виділити вже впроваджені заходи. Україна впровадила ряд заходів відповідно до Конвенції. Наприклад, було проведено 14 тренінгів для уповноважених осіб з питань профілактики та виявлення корупції державних органів, працівників державних органів та органів місцевого самоврядування. Крім того у 2014 році ОЕСР та Уряд України підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо зміцнення співробітництва. У 2015 році було розроблено План дій з імплементації Меморандуму про взаєморозуміння. У ньому

визначено ключові напрями втручання ОЕСР в Україну відповідно до пріоритетів українського Уряду. План дій Україна-ОЕСР був переглянутий у 2019 році з урахуванням оновлених пріоритетів уряду на 2019-2020 роки. Боротьба з корупцією була незмінним пріоритетом у всіх цих документах. Координаційна рада Україна-ОЕСР призначена для поширення стандартів та найкращих практик ОЕСР серед різних міністерств та моніторингу виконання Плану дій [4].

Висновок. Конвенція ООН проти корупції є важливим інструментом у глобальній боротьбі проти корупції. Вона надає державам членам широкий спектр засобів для запобігання корупції, криміналізації корупційних дій, співпраці на міжнародному рівні, відновлення активів та обміну інформацією.

Україна, як сторона Конвенції, зобов'язана дотримуватися цих принципів і заходів. Україна вже впровадила ряд заходів відповідно до Конвенції і продовжує роботу над її впровадженням. Це включає розробку та впровадження ефективних антикорупційних політик, створення незалежних антикорупційних органів, забезпечення міжнародної співпраці та відновлення активів.

Впровадження Конвенції в Україні є важливим кроком на шляху до забезпечення прозорості та відповідальності. Це також сприяє покращенню міжнародного іміджу України, зміцненню довіри міжнародної спільноти та залученню іноземних інвестицій. Все це робить тему впровадження Конвенції ООН проти корупції в Україні особливо актуальною. Завдяки цьому, Україна може зробити значний крок вперед у боротьбі проти корупції.

Список використаних джерел

1. Convention against Corruption - United Nations Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>(дата звернення: 10.04.2024)

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text(дата звернення: 10.04.2024)

3. Верховна Рада ухвалила Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки. НАЗК. URL: <https://nazk.gov.ua/en/news/the-verkhovna-rada-adopted-the-anti-corruption-strategy-for-2021-2025/>(дата звернення: 10.04.2024)

4. Information to resolution 8/7 of Conference of the States Parties to the UN Convention against Corruption "Enhancing the effectiveness of anti-corruption bodies" URL: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/WorkingGroups/workgroup4/2020-June-9-10/Contributions/Ukraine_EN.pdf (дата звернення: 11.04.2024)

ДЕТЕРМІНУЮЧІ ФАКТОРИ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ

В сучасній науковій думці корупцію розглядають як певне негативне соціальне явище, що пов'язане або виражається у зловживанні владою (службовим становищем) в особистих корисливих інтересах чи в інтересах близьких осіб (вузькогрупових, корпоративних інтересах) [1, с.141]. В той же час корупцію доречно розглядати як соціологічну, кримінологічну, транснаціональну та правову категорії.

Від з'ясування явищ, процесів та інших чинників що здійснюють детермінуючий вплив на корупційні прояви є основою обґрунтування рекомендацій щодо їх запобігання. Впливати необхідно передусім на те, що породжує, обумовлює злочинність і її розвиток. Ефективність і результативність запобіжного впливу залежить від того, наскільки обґрунтовано, точно і предметно визначити ті явища, факти і процеси, які обумовлюють або спричиняють злочинність.

Питання сутності корупції останнім часом досить активно привертають увагу вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як - Багрій-Шахматов Л.В., Гура В.В., Гарашук В.М., Мельник М. І., Мухтаєв А.О., Рєвак І.О., Тучак Р. М., Трепак В.М. тощо. В свою чергу значну увагу саме питанням дослідження детермінантних факторів корупції приділяли такі науковці як, О.Ю. Бусол, Л.Сміян, Т.В. Корнякова, В.К. Матвійчук, В.М. Юрчишин тощо.

Детермінуючі фактори появи та розповсюдження корупційних проявів для кожної із країн можуть відрізнитися. За своїм змістом криміногенні детермінанти підрозділяються на соціально-економічні, ідеологічні, політичні, соціально-психологічні, культурно-виховні, організаційно-управлінські. Причинно-наслідковий зв'язок має місце між певними факторами соціально-економічного, ідеологічного, політичного, соціально-психологічного характеру і корупцією, а причинно-обумовлений зв'язок — між певними факторами як щойно названого характеру, так і між культурно-виховними, організаційно-управлінськими факторами та корупцією. Крім того, генезис корупційної діяльності буде пов'язаний із соціально-психологічними детермінантами, тобто традиціями, мораллю, поглядами, звичками.

Вони — обов'язковий і провідний компонент механізму здійснення злочинів та існування злочинності.

Причини та умови злочинності в цілому та корупції зокрема, видів і окремих корупційних правопорушень прийнято поділяти на дві категорії: 1) детермінанти які формують та впливають на особистість, що призвели до вчинення корупційного діяння і відповідної мотивації; 2) фактори, які сприяють здійсненню корупційного правопорушення, стимулюють і полегшують його, відносячись до ситуації злочину. Перша з названих категорій - це різноманітні негативні сторони виховання особистості та впливу на неї в процесі життєдіяльності, в сімейно-побутовій сфері, за місцем роботи, в неформальних спільнотах, через систему ЗМІ тощо. Друга категорія - це прогалини, недогляди, помилки, недоліки в системі протидії злочинності, в організаційно-управлінській сфері. Обидві категорії причин та умов тісно взаємодіють та взаємовпливають.

Отже, специфіка причин корупції «формується в залежності від соціально-економічних, політичних, організаційно-правових та психологічних умов розвитку у певний період часу» [2, с. 267], серед яких можна виділити:

- недосконала система державного управління (або незакінчені реформи в системі органів державного управління),
- низький рівень професіоналізму державних службовців, том-менеджерів, вищого керівництва у державі,
- відверто недосконала судова система,
- політична корупція в парламенті,
- брак політичної волі національних лідерів щодо ефективного протистояння проявам корупції, насамперед проявам політичної корупції,
- слабкість або відсутність інститутів громадянського суспільства.

При відсутності у когось дискреційної влади, корупція була б неможлива. Особа або група осіб, що володіє верховною владою, для реалізації політики, яку вона визначає, призначає адміністраторів, яких наділяють необхідними повноваженнями, в розпорядження яких вона передає необхідні ресурси, для яких вона встановлює правила поведінки і над якими вона здійснює нагляд. При цьому існує проблема - консервативність закону та неможливість всеосяжного контролю і система управління стає абсолютно негнучкою, і невідповідність жорстких норм реаліям здатна повністю зупинити роботу. А це означає, що в непередбаченій законом, ситуації адміністратор може почати керуватися найбільш вигідним власним

розсудом. В свою чергу, нагляд вимагає витрат, але крім того, надмірно жорсткий контроль наносить удар по якості управлінського персоналу і приводить до відтоку творчо мислячих кадрів. Таким чином, принцип управління сам по собі містить потенційну можливість для корупції. Ця можливість переростає в об'єктивні умови, коли потенційна вигода переважає над ризиками.

Причиною корупційних проявів також є переоцінка цінностей у суспільстві та недостатньо ефективна діяльність керівництва, що може стати негативним прикладом для підлеглих, фінансові проблеми, недостатній відомчий контроль, недостатній ступінь сприйняття до дій, що можуть спровокувати корупційну поведінку, легковажність, наївність, лабільність (нестійкість).

Дуже небезпечним залишається зрощування державного апарату та органів місцевого самоврядування з підприємницькими і комерційними структурами, формування їхніх ділових відносин поза межами правового поля. За даними аналітиків, нині не існує жодної підприємницької структури, яка б для пом'якшення такого тиску систематично не сплачувала чиновникам і рекетирам значні грошові суми.

Іноді стверджують, що корупція є частиною культури багатьох країн, які розвиваються. Хабарництво виправдовується тим, що люди в окремо взятій країні можуть терпляче ставитися до сплати невеликих сум за надання офіційних послуг (за надання дозволів, ліцензій та ін.). Але це не означає, що вони схвалюють такі дії, просто інколи це сприймається як подарунки. Але якщо подарунок виходить за межі традиційної гостинності, це викликає занепокоєння, оскільки спотворюється викривлена шкала людських цінностей та соціальних традицій.

До політичних детермінантів доречно віднести: загальна нестабільність політичної влади; відсутність політичної волі у впровадженні демократичних засад до різних сфер суспільного життя; непрозорість системи державного управління, процесів розробки та прийняття рішень; повільний розвиток політичної структури та громадянського суспільства, передусім, його громадянських інституцій; відсутність виховних установок у службовців щодо нетерпимості корупційним проявам, низький рівень правової культури, відсутність високоморальних, професійних якостей; недостатня визначеність і непослідовність у здійсненні антикорупційної політики, що спонукає службовців, до корупційних діянь, формує відчуття безкарності; недостатня зацікавленість держави та необхідних організаційних зусиль щодо створення громадських антикорупційних

формувань, а також незалежних недержавних структур для зростання активності населення у боротьбі з корупцією; недостатньо ефективний парламентський контроль за діяльністю вищих посадовців виконавчої гілки влади; повільний розвиток системи управління.

Економічними чинниками є: нестабільність економіки країни; відсутність сприятливих умов для правомірної діяльності усіх суб'єктів господарювання, добросовісної конкуренції; непрозорість механізмів роздержавлення власності та тендерів для державних закупівель, вирішення інших господарських питань, оцінки прибутків, обсягу податків, одержання пільг тощо; зростання розриву між доходами підприємців і державних службовців, наділених повноваженнями управління економічними процесами; відсутність прозорості багатьох економічних процесів; несприятливий інвестиційний клімат; недостатні заробітні плати державних службовців, нерозвиненість грошово-фінансової системи і т.п. До економічних факторів можна також віднести: 1) об'єктивне протиріччя між економічними потребами соціальних груп населення, окремих категорій громадян і можливостями суспільства їх задовольнити; 2) рівень життя більшості населення нижче рівня забезпечення фізіологічного виживання; 3) розшарування населення за рівнем доходів; 4) інфляція тощо.

Правові чинники включають: недосконалість нормативно-правової бази, що не забезпечує ефективної протидії зловживанням чиновництва, зберігає його надмірну закритість, не сприяє чіткому контролю за діяльністю службовців та надійному правовому захисту громадян від свавілля посадових осіб; «відсутність цілісної системи правових засобів впливу на фактори, що обумовлюють корупційні злочини; прогалини в законодавстві, що передбачає відповідальність за різні види корупційних правопорушень і регламентує діяльність державних органів у боротьбу з ними; відсутність цілісної системи антикорупційних засобів; невизначеність відповідальності за корупційні діяння; формальний характер чинної системи декларування доходів; неповне визначення суб'єктів; не цілеспрямованість правоохоронних органів щодо виконання правових вимог у виявленні корупційних діянь, викритті винних у їх вчиненні». [3]

Організаційно-управлінськими чинниками є: слабка регламентація правил поведінки державних службовців, процедури здійснення їх повноважень, видання офіційних документів тощо; наявність у посадових осіб занадто широких можливостей для прийняття рішень на свій розсуд; поширеність випадків заміщення посад через знайомство, особисту відданість, близькість політичних уподобань тощо; формальне ставлення до перевірки ділових, професійних та

етичних якостей при атестації службовців, підбору та ротачії кадрів; злиття владного та кримінального середовища, відсутність механізмів унеможливлення прийняття на службу представників злочинних угруповань; недосконалість системи декларування доходів державних службовців. Крім того до факторів що сприяють корупційним проявам слід віднести низький рівень організації управлінської діяльності окремих правоохоронних структур на різних рівнях керівництва в питаннях протидії корупції; кризу адміністративного управління та слабку взаємодія з правоохоронними системами суміжних держав.

До соціально-психологічних чинників належать: моральний занепад суспільства; відсутність морального бар'єру для припинення та відмови від корупційних дій; зорієнтованість значної частини населення на корупційне вирішення життєвих питань, перетворення корупції із соціальної аномалії у правило поведінки; низька рівень правосвідомості населення, психологічна неготовність громадян протидії корупції; корислива спрямованість багатьох державних службовців, що призводить до порушення закону, норм моралі та професійної етики; моральна деформація частини керівного складу щодо корупційних проявів, поблажливе ставлення або навіть спонування до корупційних діянь з боку підлеглих (кругова порука).

До криміногенних чинників корупційної злочинності в Україні можна віднести повільний розвиток політичної структури та свідомості суспільства, передусім, його громадянських інституцій; недостатня визначеність і непослідовність у здійсненні антикорупційної політики; замкнутість системи управління, її повільний розвиток; несприятливі умови для правомірної діяльності усіх суб'єктів господарювання, особливо малого і середнього бізнесу; відсутність прозорості багатьох економічних процесів; недосконалість нормативно-правової бази; відсутність цілісної системи правових засобів впливу на фактори, що обумовлюють корупційні злочини; прогалини в законодавстві; відсутність цілісної системи антикорупційних засобів; наявність у посадових осіб занадто широких можливостей для прийняття рішень на свій розсуд; відсутність окремих працівників, що контролювали б цю сферу; низька психологічна готовність громадян протидії корупції; корислива спрямованість багатьох державних службовців.

Ще однією детермінантою корупційних загроз в сучасній Україні Баланда А.Л. виділяє значне перевищення «ціни виконання закону» (законслухняної поведінки) над «ціною нелегальності» та «ціною ухилення від покарання» (наприклад, надання неправомірної вигоди) [4, с.297]. Доречно також підкреслити серед причин та умов корупційних загроз в українському суспільстві - толерантність суспільства до окремих протиправних виявів, «допустимість»

вирішення окремих справ поза правовим полем (наприклад, ухилення від сплати податків, підтримання суспільством неформальної зайнятості, тінізація заробітної плати та підприємницької діяльності тощо).

Перелік цих детермінантів зазвичай далеко не повний, але з'ясування їх є однією з ефективних методів протидії корупційним проявам та вироблення і реалізації адекватних заходів запобігання. Крім того, причини, які зумовлюють існування корупції в різних країнах світу, мають багато спільного. Зокрема, до типових рис відносяться: недосконалий механізм захисту права власності та відсутність зрозумілої та чіткої економічної політики в державі; неефективність діяльності бюрократизованої влади та відсутність нормативно деталізованих процедур надання населенню країни управлінських послуг, безвідповідальність контролюючих та правоохоронних структур; значний податковий пресинг, зайва ускладненість і заплутаність правових засад оподаткування; слабка і неефективна судова система; відсутність адекватної правової бази боротьби з корупцією тощо.

Отже, корупцію слід розглядати як певне негативне соціальне явище, що пов'язане чи проявляється в зловживанні службовим становищем в особистих корисливих цілях. При аналізі детермінантів слід враховувати як зовнішні так і внутрішні фактори, об'єктивні та суб'єктивні чинники що спонукають або створюють сприятливу ситуацію для корупційних проявів. Оптимальне розкриття детермінантів корупції створює більш результативну можливість протидіяти їм та організувати максимально ефективне запобігання.

Список використаної літератури:

1. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). К. : Юрид. думка, 2004. 400 с.
2. Бусол О.Ю. Детермінанти корупційної злочинності. Кримінологія: Підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2018. С. 266–269.
3. В.К. Матвійчук. Детермінанти корупційної злочинності та врахування досвіду іноземних держав для зниження рівня корупції до безпечного в Україні. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі. Ч.1. 2020. К. С. 175-179 <https://elar.naiu.kiev.ua/items/2b094c83-fba8-4155-be70-024a4ec94f17> (дата звернення 05.04.2024)
4. Баланда А. Л. Соціальні детермінанти національної безпеки України: монографія. Київ: НБУВ, 2008. 461

Каплій О. В.,
к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу,
ЧНУ ім. Петра Могили,
Тарнавська О.,
студентка IV курсу юридичного факультету,
ЧНУ ім. Петра Могили.

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СЕКТОРІ ОБОРОНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну загостило проблему корупції у секторі оборони. Зростання оборонних бюджетів, швидкість прийняття рішень та закупівлі в умовах воєнного часу створюють нові ризики зловживань та неефективного використання ресурсів.

Дослідження цієї теми є актуальним з багатьох причин. Наприклад, якщо розглядати аспект впливу на обороноздатність країни, то корупція в секторі оборони може призвести до закупівлі неякісної зброї та обладнання, неефективного використання ресурсів, зниження боєздатності армії, що призведе до великих втрат на полі бою, та підриву довіри до влади з боку суспільства. Війна створила нові можливості для зловживань службовим становищем та розкрадання коштів з боку посадових осіб, тому необхідно впроваджувати досконалий та ефективний інститут прозорості та підзвітності з боку влади.

Вивчення Україною та впровадження в свою систему досвіду реалізації антикорупційної політики в секторі оборони країн Європейського союзу та США під час війни може допомогти розробити дієві механізми запобігання та протидії корупції, забезпечити прозорість та підзвітність у сфері оборонних закупівель та гуманітарної допомоги, підвищити ефективність використання наданої фінансової допомоги від держав-партнерів.

Забезпечення фінансування оборонної сфери в умовах воєнного стану стало однією з найважливіших проблем сучасності. Складні умови щодо зміцнення обороноздатності країни та напружена зовнішньополітична обстановка в світі вимагають від уряду швидкого та систематичного прийняття складних та відповідальних рішень щодо реалізації відповідних прагматичних заходів. Ці заходи спрямовані на

збереження незалежності країни та накопичення потенціалу, необхідного для відсічі російським окупантам.

Матеріальна база в оборонній сфері сьогодні має величезний вплив на масштаби та тривалість воєнних дій. Кожен витрачений мільйон гривень на Збройні Сили України – це інвестиція в збереження майбутньої безпеки та незалежності. На жаль, Україна вже переконалася у цьому після власних помилок та прорахунків у плануванні розвитку оборонної сфери. Сьогодні питання щодо особливостей правового забезпечення фінансування оборонної сфери в умовах воєнного часу є надзвичайно актуальним [1, с. 142].

Тільки завдяки спільним зусиллям державних органів України та міжнародних організацій можна отримати об'єктивні та неупереджені результати, які матимуть практичну цінність для подолання проблеми корупції в секторі оборони. Війна зірвала процеси антикорупційних реформ та посилила критичну ситуацію, спричинивши серію антикорупційних скандалів. Умови воєнного часу в Україні призводять до збільшення корупційних скандалів у оборонному секторі. Ці скандали включають непрозорі тендери, створення приватних компаній представниками оборонного комплексу, які потім виграють тендери, а також виявлення фактів закупівлі продукції, устаткування та військової форми за завищеними цінами.

Можна згадати чи не найгучніший скандал початку 2024 року за участі львівського бізнесмена Ігоря Гринкевича, якого називають одним із найбільших постачальників Міністерства оборони України. За даними «BBC News Україна» його було затримано за спробу підкупити одного з керівників Державного бюро розслідувань хабаром у сумі в 500 тисяч доларів. Перед тим, ДБР розпочало слідство за фактом закупівлі одягу і білизни для ЗСУ, які мав постачати Гринкевич.

За даними слідства, компанії, які контролювалися підозрюваним, виграли 23 тендери на суму 1,5 мільярда гривень на постачання одягу для Міністерства оборони. Замовлення мали б виконувати компанії, які раніше спеціалізувалися на будівництві, і не мали необхідних виробничих можливостей для виготовлення та зберігання товарів для потреб військових.

Як результат, шість контрактів не були виконані повністю, а принаймні у семи випадках товар поставлявся на склади військових частин лише в обмеженій кількості. Проте, незважаючи на це, компанії отримали державні кошти за повне виконання зобов'язань, заявляють слідчі ДБР. Ігорю Гринкевичу було повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 369 Кримінального кодексу України – пропозиція, обіцянка або

надання неправомірної вигоди службовій особі. Його корупційна схема призвела до зриву постачання товару та збитків державного бюджету на 1,2 мільярда гривень, що є неприпустимо, особливо, під час дії воєнного стану, коли потреби ЗСУ на першому місці [2].

Після такого гучного скандалу в МО України почались ретельні службові перевірки тендерів, контрактів та якості послуг. Тому, варто зазначити, що корупція в оборонному секторі може приймати різні форми, включаючи відмивання коштів, отримання хабарів, укладання вигідних контрактів без проведення тендерів та вплив на фонд оплати праці військовослужбовців.

Міжнародні партнери такі як країни ЄС та США, що надають Україні зброю та фінансову допомогу, висловлюють серйозне невдоволення корупційними скандалами у оборонному секторі. Це може призвести до обмеження або припинення надання військової допомоги, що, в свою чергу, може призвести до серйозних людських та територіальних втрат для України. Тому важливо активно вирішувати проблему корупції в оборонній сфері та вдосконалювати механізми запобігання та протидії цьому явищу.

Україна отримала 36 балів зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) за 2023 рік, і посіла 104 місце поміж 180 країн [3]. Найбільш пріоритетним напрямом боротьби з корупцією під час воєнного стану стало очищення від корупції судової системи, закладів охорони здоров'я, Національної поліції України, органів прокуратури, сектору економіки, податкової та митної служби.

Попри великий рівень корупції у довоєнний період, варто визнати, що війна не лише не допомагає зменшити корупцію, але й погіршує ситуацію. Для боротьби з цим явищем необхідно провести аналіз його реального масштабу, що дозволить розробити ефективні стратегії протидії корупції. Такий підхід важливий для формування антикорупційної політики, а також для зміцнення державних структур. Потрібно впроваджувати та розвивати якісні правові норми для збереження спроможності демократичної держави із застосуванням найкращих міжнародних практик та стандартів.

У 2006 році Україною була ратифікована Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції [4]. Згідно з положеннями цієї Конвенції, держави-учасниці зобов'язані сприяти протидії корупції, застосовувати ефективні міжнародні практики для запобігання проявам корупції відповідно до основних принципів національного права і мати право вживати суворих заходів для боротьби з нею. Таким чином, верховенство права є інструментом для запобігання та протидії корупції в країні, відображенням здатності держави до прийняття

важливих рішень, яке повинно відповідати динаміці суспільних процесів і стану суспільства.

Повільна реалізація антикорупційної політики в Україні має серйозний негативний вплив на її економічне зростання. Висока статистика корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення іноземних інвестицій в Україну.

Відповідно до Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» до основних принципів антикорупційної політики на 2021-2025 роки віднесені, зокрема: формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [5].

Для реалізації антикорупційної стратегії розробляється та затверджується відповідна державна антикорупційна програма. На сайті Національного агентства з запобігання корупції можна знайти інформацію про результати моніторингу реалізації державної антикорупційної політики, зокрема про стан та динаміку реалізації антикорупційних стратегій та державних антикорупційних програм. Наприклад, у секторі оборони, на жаль, виконаних цілей немає, але заходів, які виконано частково – 10.7%; заходи, які виконуються – 26.7%, а не розпочатих – 32%. Одними з найбільших проблем є неефективне використання бюджетних коштів та зловживання під час забезпечення житлом військовослужбовців та непрозоре та неефективне користування та розпорядження землями оборони, об'єктами нерухомості в оборонно-промисловому комплексі, а також надлишковим рухомим військовим майном, об'єктами інтелектуальної власності; неконтрольоване споживання пального, яке закуповується для потреб ЗСУ [6].

Для розуміння проблем в системі Міноборони України на офіційному сайті опублікувало опитування для громадян, щодо визначення корупційних ризиків у діяльності оборонного відомства. В 2023 році глава Міноборони О.Резніков відзначив, що виконання Державної антикорупційної програми сприятиме підвищенню ефективності управління об'єктами нерухомості, надлишковим рухомим військовим майном, споживанням пального, закупівлями товарів, робіт і послуг оборонного призначення, контролем за продукцією оборонного призначення, забезпеченням житлом військовослужбовців та реалізацією військової кадрової політики та іншими аспектами [7, с.1-2].

Для зменшення та викорінення корупційним проявам потрібно оптимізувати функції держави, впровадивши прозору процедуру моніторингу як державних, так і приватних структур, що включатиме в себе усунення дублювання повноважень та тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються

високим рівнем корупції. Розвиток цифровізації владних повноважень, прозорість діяльності та відкриття даних буде фундаментом для мінімізації корупційних ризиків. Забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин.

Стратегічною метою антикорупційної політики є протидія на рівні державної влади та місцевого самоврядування шляхом додержання прав і свобод людини і громадянина, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення. Виходячи з цього, мають визначатись стратегічні та тактичні цілі протидії корупції, ставитись завдання перед конкретними органами державної влади, обиратись засоби протидії корупції [8, с. 63-64].

Щоб боротися з корупцією в сфері оборони, необхідно впроваджувати комплексні заходи. По-перше, важливо забезпечити прозорість у відборі посадових осіб та укладанні договорів у галузі оборони. Також важливо створити ефективні механізми контролю за використанням оборонних бюджетних коштів та закупівельною діяльністю. Додатково, важливо підвищувати свідомість громадськості щодо наслідків корупції в оборонному секторі та сприяти активній участі громадськості у контролі за діяльністю органів оборони.

Забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин. Щоб боротися з корупцією в сфері оборони, важливо впроваджувати комплексні заходи, такі як забезпечення прозорості у відборі посадових осіб та укладанні договорів, створення ефективних механізмів контролю за використанням бюджетних коштів та закупівельною діяльністю, підвищення свідомості громадськості та сприяння її активній участі у контролі за діяльністю органів оборони.

Зазвичай під час воєнного стану підвищується попит на різні товари і послуги, що може створити сприятливе середовище для спекуляцій та незаконного збагачення, тому необхідно зменшити цей розвиток на законодавчому рівні. Посилення нагляду за фінансовими операціями, закупівлями та управлінням активами оборонних структур може значно зменшити можливість корупційних схем, а впровадження чітких етичних кодексів для посадових осіб у сфері оборони та нагадування про їхню відповідальність перед суспільством може бути стримувальним чинником.

Потрібно створювати умови для відкритого обміну інформацією та участь громадськості у прийнятті рішень, що може сприяти виявленню та усуненню корупційних практик, та посилювати роль співпраці з

міжнародними партнерами за рахунок впровадження їхніх стандартів ефективного управління, яке може допомогти покращити прозорість та запобігти корупції. Також необхідно гарантувати незалежність суддів у вирішенні справ про корупцію, тому що це є важливим остаточним кроком у боротьбі з цим явищем.

Отже, дослідження питань законодавчого забезпечення та посилення відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення під час воєнного стану дало підстави для висновку, що в цей період необхідно посилити контроль за дотриманням антикорупційного законодавства та внести зміни до Кримінального Кодексу України. Зокрема, важливо збільшити покарання за корупційні дії в оборонному секторі, включаючи можливість накладення довічного ув'язнення; посилити відповідальність за незаконне збагачення або розкрадання державних ресурсів, призначених для оборони; встановити спеціальні процедури для розслідування корупційних злочинів у зоні воєнного конфлікту; розширити повноваження правоохоронних органів у боротьбі з корупцією в оборонному секторі.

Список використаних джерел:

1. Мізіна І. Особливості правового регулювання фінансування оборонної сфери в умовах воєнного стану. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Науковий збірник "Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції". 2023. № 1. С. 141–143.

2. Гринкевич, Морозюк і корупційні скандали на постачанні армії. Що про це відомо - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72y97xxwebo>

3. Індекс сприйняття корупції - 2023. *Transparency International Ukraine - Знизити рівень корупції*. URL: Індекс сприйняття корупції - 2023 (ti-ukraine.org)

4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» від 18.10.2006 року №251-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-16#Text>

5. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 року №2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

6. Сектор оборони. ІСМ ДАП. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/direction/12/>

7. АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОГРАМА Міністерства оборони України на 2021 – 2024 роки : Наказ. 9 с.

8. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання: навч. посіб. / за ред. О.М. Джузи, Е.В. Расюка. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 340 с.

Друкується у авторській редакції
Друк С. Волинець. Фальцовально-палітурні роботи О. Мішалкіна

Підп. до друку 18.06.2024.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 5,3. Обл.-вид. арк. 4,8.
Тираж 5 прим. Зам. 6817.

Видавець та виготівник:
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020.